

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

9
VESTJYLLANDS HØJSKOLE

årbog

nr. 3 . 1971

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

VESTJYLLANDS
HØJSKOLE

årbog
nr. 3

1971

Indhold

Hjemmet – familien	side 5
Et par glimt fra to forskellige hjem Ruth Boye Jensen	side 6
Den hellige ægtestand	side 10
Bodil Christensen	
Barnets fagre verden	side 15
Vagn Bindseil	
Opdragelse – vejledning – frigjorthed - eller hvad?	side 20
Christen Christensen	
Er kernefamilien funktionel?	side 27
Harald Boye Jensen	
Kernefamilien vil bestå	side 32
Vinie Vingaard	
Familien vil bestå	side 35
Ritta Nielsen	
Familieperspektiver	side 37
Arne Kjeldsen	
Hvad betyder familien for os?	side 39
Asta Medum	
Fremtidens familie	side 42
Inge Stidsen	
Erstatninger for hjemmet	side 44
Inger J. Schultz	
Danmark – Norden – Europa	side 56
Referat fra bededagsmødet	
Fra dagbogen	side 62

Tegningerne er udført af Dida Lau og Jonna Sejg.

Hjemmet – familien

AF CHRISTEN CHRISTENSEN

At vi lever i en overgangstid, hvor gammelt og nyt brydes, føler de fleste. Det er en konsekvens af den udvikling, der startedes i Vesteuropa omkring år 1500, og som resulterede i den menneskelige frigørelse og siden er videreført med forsøget på verdsliggørelsen af samfundet. En udvikling, der langt fra er ført endeligt igennem endnu og vel næppe bliver det de første hundrede år.

Et resultat af denne udvikling spores i den diskussion, der også føres omkring hjemmenes og familiernes forhold og placering fremover. Nogle mener, der vil ske radikale ændringer, andre tror, at de hidtil kendte mønstre vil fortsætte. Måske ligger sandheden et sted midt imellem.

Da det er spørgsmål, som angår os alle, har vi bedt om, at bidragene til vor årbog, måtte beskæftige sig med dette emne. Der er ikke på forhånd udstukket retningslinier for de enkelte artikler. Enhver har kunnet skrive ud af karsken bælg. Derfor vil man også finde flere synspunkter om de samme spørgsmål. Formålet var ikke at fremkomme med en afklaret indstilling til disse væsentlige problemer. Det er ingen i stand til. Derimod er formålet at fremlægge synspunkterne til debat.

Et par glimt fra to forskellige hjem

AF RUTH BOYE JENSEN

Jeg vil gerne i et par korte glimt vise to forskellige hjem. Et fra vor egen tid og et fra begyndelsen af det 19. århundrede, men begge skildret af nulevende danske forfattere. Først dog lige et par betragtninger over hjemmets indretning for ligesom at nærme sig udefra.

Vi er gået fra det fastlagte til det forhold, hvor alt er muligt. Ser man på hjemmets ydre indretning, værelsernes antal og beliggenhed, møblernes placering i forhold til hinanden, lå det tidligere helt fast i al sin enkelthed. Der var det nødvendige i et hjem, og hver ting havde sin nødvendige rette plads. Nu fylder vi op med en masse (overflødige?) ting, som kan placeres på forskellige måder. I den grønlandske fangers snehytte, i den danske landmands gård, i den arabiske nomades telt, i den vestjyske fiskers hus var alt på plads og plads til alt, som H. C. Andersen sagde. Nu føles det forkert at følge disse traditioner. Der er ingen nødvendighed, der byder os. De fleste af os arbejder uden for hjemmet. Vi har ikke vore arbejdsredskaber på faste pladser i hjemmet. Vi køber tingene i stedet for at tilvirke dem hjemme. Hjemmet er for mange mennesker kun stedet, hvor familien mødes i fritiden, hvor de forskellige familiedlemmer skal spænde fra, trives og sove. Det er en ny fornemmelse for mange mennesker, der er ingen traditioner at følge. Vi forvirres. Hvordan skal huset indrettes til dette formål? Skal der være pæne lænestole og sofaer som i et udstillingsvindue – eller skal vi ligge på gulvet på madrasser – eller skal vi have ribber på væggen, trapez under loftet og kondicykel i det ene hjørne? Alt er muligt. Hvordan skal vi finde ud af det? Stor forvirring i det ydre, som selvfølgelig er udtryk for stor forvirring i det indre.

Læser man Anders Bodelsens novelle »Julestue«, som man må tage som et udtryk for mange moderne menneskers måde at leve på, får man også indtryk af stor forvirring. Skal det virkelig være et hjem, der skildres deri? Det har vi forfatterens ord for, at det skal være. Der skildres her en løssluppen julefest hos et ungt par. En filmfotografstuderende har taget en udlænding med til selskabet, en portugiser som gerne vil opleve et dansk hjem, og man ser i glimt hjemmet og festen med hans øjne. Han spørger en anden deltager

ud om den tændte adventskrans, som hænger der, og han får forklaret dens betydning. »Tages den alvorligt?« spørger han, idet han sikkert føler en disharmoni et eller andet sted. »Nej, naturligvis ikke,« lyder svaret, og det svar er vel et udtryk for de danske deltageres holdning. Der er ikke noget, der betyder noget for dem. En mands kone betror sig til en anden mand, hun er ulykkelig, ægte- manden forstår hende ikke. Vennen tilbyder at skaffe hende ind til filmen, altså ind til det liv, der leves på anden hånd, altså tomhed til erstatning for den tomhed, hun føler. En mand går i seng med en anden mands kone, ikke fordi han ikke bryder sig om sin egen, eller fordi han særlig godt kan lide den anden, men af bare kedsomhed. Man søger et indhold, en mening, som ikke er der.

Forfatteren Thorkild Hansen siger i en af sine bøger i en anden forbindelse, at »Europas største bidrag til menneskeheden er følelsen af at være utilfredsstillet, begærlig, umættelig.« Den beskrivelse passer også på personerne i »Julestue«.

Portugisieren mærker sig videre, at der ikke er brug for kunst i en velfærdsstat, man har ingen illusioner, der er ingen stræben opad. Han siger til en af deltagerne: »I burde være lykkelige i Danmark. I har alle muligheder«, og den anden svarer, at de er vist også nogenlunde lykkelige. Men læseren sidder alligevel tilbage med fornemmelsen af, at i hvert fald disse personer ikke magter at være lykkelige, at danne gode hjem, når de har absolut frihed til at gøre, som de vil.

Ironisk nok findes denne novelle i en samling kaldet »Livsglæde«, en følelse, man leder forgæves efter i denne fortælling.

I Albert Dams roman »Jomfruen og soldaten« fortælles om, hvordan en fin kaptajnsdatter fra København forelsker sig i en soldat, en bondekarl fra Skanderborg-egnen. Hvordan hun følger sit hjerte og flygter hjemmefra for at komme over til sin Rasmus.

Hjemme har hun været en forkælet og forvænt bydame. Moderen har, inden hun døde, taget det løfte af faderen, at han skal sørge for en mand til datteren, som kan »bære hende på hænder«, så hun bliver strengt bevogtet. Hun vælger selv den usikre fremtid som bondekone på landet, og hun kommer i en meget hård skole. Rasmus var, som familie og venner sagde, et »knobhoved«, viste ingen ydre tegn på følelser, var tilsyneladende hård og ufølsom over for pigen, som havde opgivet alt for at følge ham. Man forstår, at det er kærlighed, der binder hende til Rasmus, for ydre set er han ikke meget værd.

Albert Dam giver i denne bog, som han selv kalder et træsnit, tre dejlige portrætter af pigen, af Rasmus og af Rasmus' mor. Det er ikke glansbilleder, men netop enkle stærke træsnit. Man følger pigens oplæring til husmoder på en bondegård, og i glimt fornemmer man, at Rasmus og især hans mor alligevel har følelser under de mutte, tavse, sære overflader. Pigen falder fuldstændig ind i livsrytmen der på Rasmus' husmandssted og bliver så god en bondekone som nogen. Albert Dam siger: »Hvert arbejde var stadig en ny opgave, hun havde ikke kendskabet i sig fra barn og måtte lære på ny, det blev stadig en ny oplevelse.« Hun nyder (vel sagtens ubevidst), at det er en nødvendighed, at hun er der, at hun må slide og slæbe fra morgen til aften. En enkelt gang er den tanke faldet hende ind, at hun kan rende fra det hele, og hun har jo karakter nok til at kunne gøre det, hvis hun ville, hun har jo brudt med én tilværelse hjemme i København, men hun gør det ikke, for her er brug for hende, og det er jo det, der er lykken for et menneske – at der er brug for en.

Man kan godt ynke pigen for de kår, hun fik på det fattige husmandssted med slid og slæb resten af sit liv og uden nogen ydre anerkendelse derfor, men Albert Dam ynker hende ikke. Hun følte selv, hun udfyldte en plads. »Det var ikke hende selv, det gjaldt. Fast i hende klang en tone, som skulle leve ud over hende.« Hun skriver da også selv til sin far mange år efter, at hun er lykkelig her.

Ser man på de to fortællinger og dømmer ud fra dem, vil man nok sige, at kun når man er bundet i arbejde og tradition, kan man finde lykken og dermed skabe gode hjem. Jeg ved ikke, om dette skulle gælde for vor kultur. Men i andre kulturer kan man sagtens finde beviser for andre påstande. F. eks. siger Thorkild Hansen i et af sine værker – på grundlag af en moderne etnologs arbejde:

»Mens man i vesten mener, at mennesket lever for at arbejde, vil afrikanerne normalt gå ud fra, at mennesket arbejder for at leve. Deraf den »forkærlighed for lediggang« der ofte blev bebrejdet dem (slaverne) af de hvide. De føler instinktivt, at det er vigtigere at søge lykken end at søge skønheden eller sandheden, og lykken ligger ikke hos den enkelte, men udspringer af samlivet med andre. Den afrikanske levemåde tager afstand fra individualisme og isolation, de typiske aktivitetsformer i Afrika, jagt og fiskeri, agerbrug, kanosejlsads og dans er gruppeaktiviteter. De egenskaber, som tjener fællesskabet, som gavmildhed, hjælpsomhed og forsonlighed, opmuntres, mens ambitioner og hævnfølelse holdes nede. Chisiza

(etnologen) finder her baggrunden for afrikanernes berømte humoristiske sans, deres utilbøjelighed til melankoli og deres fordringsløse levevis. Det drejer sig gennemgående om lettroende og overbærende naturer, der føler sig skabt til at nyde livet, og som synes, at andre mennesker skal gøre det samme. De er tilfredse med tingene, som de er, og deres ideal er en tilværelse, hvor arbejdet kommer i anden række til fordel for fællesskabets glæder, som først og fremmest har rod i de usædvanlig stærke følelser, der knytter den enkelte til sin familie.«

Den slags hjem, som velfærds- og velstandssamfundet skaber, hvor alle maser på for selv at blive lykkelige – på andres bekostning – giver ingen lykke, kun tomhed. Ingen vil vel ønske at skruer udviklingen tilbage og sige, at hvis vi levede som husmandsfamilier på hver sin lille jordlod, kunne vi igen skabe lykkelige hjem.

Hvad skal man da sætte i stedet?

Det skal jeg heldigvis ikke svare på.

Den hellige ægtestand

AF BODIL CHRISTENSEN

»Så velsigne Gud jer til at leve retteligt i ægtestanden! Dertil bestemte han fra begyndelsen mand og kvinde, idet han sagde: »Det er ikke godt for mennesket at være ene; jeg vil gøre ham en medhjælp, som passer til ham«.«

Det er ikke godt for mennesket at være ene, men er det bedre at leve i et ægteskab? – Kunne man tænke sig andre former for et samliv, end det guddommeligt bestemte ægteskab? Hvad med storfamilie, kollektiv eller polygami måske? Ingen periode har vel sat så mange spørgsmålstejn ved ægteskabet, som netop vor. Man taler om brudte ægteskaber – ulykkelige ægteskaber – følelseskolde ægteskaber osv., og det såkaldt stabile ægteskab er blevet beskyldt for isolationisme, selvoptagethed, selvtilstrækkelighed. Hos unge samfundsstormere møder man ofte en drøm om et idealsamfund, et paradys, hvor ingen tager til ægte og alle er brødre og søstre. Men allerede den gamle biskop Balle vidste, »at menneskene ere ikke så gode, som de burde være,« og dette er vel nok den største hindring for at opbygge et samfund baseret på broderlige og søsterlige følelser. Hvad med jalousien, lidenskabens, den erotiske tiltrækning mellem kønnene? Hvad med det uforklarlige, der sker, »når hjerter mødes, og sød musik opstår«?

»Har I ikke læst, at Skaberen fra begyndelsen skabte dem som mand og kvinde og sagde: derfor skal en mand forlade sin fader og moder og holde sig til sin hustru, og de to skal blive et kød.«

I modsætning til den tredie verdens befolkning er vesterlændingen både af kultur og tradition monogam. Selv om den hvide mand af og til kunne tænke sig at give rollen som hane i hønsegården, er det næppe en attitude, der i længden ville tilfredsstille ham, og kvinden ville også betakke sig for at blive betragtet som et avlsdyr, hvis eneste opgave var at føde sønner, enten det så var til en fattig indisk bonde eller shahen af Persien. Polygami ville af de fleste blive betragtet som et tilbageskridt, så det er nok en samlivsform, vi helt kan se bort fra.

Så er der storfamilien, et af tidens omdiskuterede eksperimenter. Her er jo ikke tale om storfamilie i gammeldags forstand. Den oprindelige storfamilies medlemmer var blodbeslægtede, og ledelsen

var strengt patriarkalsk. Den storfamilie, man taler om i dag, er et sammenløb af mennesker, der føler, at de har et eller andet tilfælles. Det kan være ideologi, religion, faglige interesser, eller bare trangen til at være sammen. Den moderne storfamilie har ikke den faste struktur og den lovbundethed, der prægede den gamle storfamilie. Den har ikke den samme kraft og bliver let splittet og rastløs og ikke det trygge centrum, man havde drømt om. En flok forskellige mennesker med alle deres dyder og laster, lidenskaber og aggressioner, skal pludselig kunne fungere i et kunstigt skabt fællesskab. Er det ikke en utopi, såvel som drømmen om et broder- og søstersamfund?

Hvad så med at opgive alle former for organiseret fællesskab? – ægteskab, storfamilie osv. Være frie og selvstændige væsner, der kan elske hinanden, nyde hinanden og gå fra hinanden igen. Kortvarige forbindelser uden forpligtelser for nogen af parterne. Ingen har monopol. Ingen ejer nogen. Et samfund af frie, lykkelige mennesker, der bevæger sig i lyse, sterile rum og spiser soma – – – stop engang, var det fagre nye verden?

Er der så virkelig ikke andet tilbage end dette besværlige ægteskab? – Det bedste svar på spørgsmålet giver de unge selv.

Op til det nyligt overståede folketingsvalg blev nogle politikere, repræsenterende de politiske partier, spurgt, om deres syn på ægteskabet. Svarene faldt, som ventet. Hos højre fandt man dets varmeste forsvarere, og hos venstrepartierne dets hårdeste kritikere. Kun Morten Lange SF svarede overraskende, at for ham at se, var det fløj-tende ligegyldigt, hvad politikerne mente om ægteskabet for, som han sagde, »de unge gifter sig jo, uanset hvad vi mener.«

Og det er jo netop sagen. Trods alle advarende eksempler og stik imod al sund fornuft, gifter de sig. Al vor skepsis og pessimisme overfor ægteskabet og dets muligheder i et kommende samfund, preller af – heldigvis.

På et andet punkt er ungdommens adfærd lige så ejendommelig. Hvem kender ikke dogmet om den døende folkekirke, der ikke siger ungdommen noget. 75 % af alle ægteskaber bliver indgået i kirken, og tallet er stigende.

Romantik – siger nogle måske. Det er nu så stemningsfuldt med levende lys, orgelmusik og præsten i sin sorte kjole med tallerkenkrave om halsen. Men de unge står dog foran alteret og lytter til ægteskabsritualets snørklede ord. Eller lytter de måske ikke? Kunne præsten lige så godt sige abrekadabra? For hvad er det dog de står der og lover? – »At de vil ære og elske hinanden og leve sammen i

medgang og modgang, i hvad lykke Gud den almægtige vil skænke dem, som en ægtemand bør leve med sin ægtehustru, til døden skil-ler dem ad.«

Og nede i kirken sidder tilskuerne. Nogle fælder en lille tåre, enten det så er af rørelse over de unges lykke, eller over deres egne bristede forhåbninger. Nogle præster siger, at der ofte grædes mere ved et bryllup, end ved en begravelse. Men skeptikeren er nok også tilstede. Han ved, at ca. hvert femte af disse unge brudepar vil gå fra hinanden, de fleste indenfor de første ti år, og at alle tegn tyder på, at tallet vil vokse i takt med den øgede velstand og kvindens bedre uddannelse.

Hvordan kan det så være, at det er så svært for to mennesker at leve sammen? Der er nok flere årsager, men lad os vende tilbage til ritualet. Der står noget med ære og elske. Jamen vi elsker da hinanden, vil de unge sige, ellers giftede vi os ikke. Og hvad så med at ære hinanden? Ære – det er et underligt gammelt ord, der ikke har meget indhold for nutidsmennesker. Ære har noget med respekt at gøre, og man kunne måske spørge: Respekterer I hinanden, eller gør I, hvad I kan, for at lave den anden part om?

Vi kender nok alle den klassiske tale ved bryllupsmiddagen, der gerne holdes af brudens fader. I den forekommer ofte følgende vending: »Så må I jo prøve, om I kan få kanterne slebet af hinanden.« – Og så tager man fat. I begyndelsen let og forsigtigt, man bruger det fineste sandpapir, og efterhånden går man så over til grovfilen. Så gælder det om, hvem, der er gjort af det hårdeste metal. Det er svært at sige, hvem der tiest får overtaget. Man er nok tilbøjelig til at tro, at kvinden er den underkuede part i ægteskabet, men mon det alligevel er sandheden?

Jeg erindrer en lille episode fra filmen »Musik i Paris«. Den gamle mand der løber på rulleskøjter på en lille fliseplads i Paris, og som stolt fortæller, at han har løbet der hver dag i 50 år. »Min kone kan ikke li det,« føjer han til. »Jeg samler også på mønter, det kan hun heller ikke li.« Og efter en lille pause kommer det eftertænksomt: »Jeg tror, at jeg vil starte på en frimærkesamling.« Oprøret er ikke helt kvalt.

Det er muligt, at denne ulyksalige trang til at rette på hinanden kommer af, at vi kender hinanden for dårligt. I den forbindelse kan det være relevant at kigge på en undersøgelse foretaget af Observa for Jyllands-Posten. Formålet har været, at finde ud af, hvor ægtefællerne kender hinanden fra. Af undersøgelsen fremgår det, at de

fleste danskere har mødt deres kommende ægtefælle ved fester, restaurationsbesøg eller biografbesøg. Som mødested nr. to kommer arbejdspladsen. Under 1 % har mødt hinanden i politiske foreninger, hvorimod en del finder sammen på gymnasiet og de højere læreanstalter. Det vil nok overraske nogle, at ægteskabsbureauernes rolle er ganske minimal. Ser man på den aldersmæssige fordeling, har ægtefæller over 50 år hyppigst mødt hinanden på arbejdspladsen eller hos familie og bekendte, og flere har kendt hinanden fra de var børn.

Et gammelt ordsprog lyder »Lige børn leger bedst«. I dag vil vi sige, at alle er lige, men den miljømæssige baggrund hos ægtefællerne er nok mere forskellig i dag, end den har været før. Vi har sværere ved at forlige os med den anden parts normer og vaner, fordi vi er mere forskellige.

Der er selvfølgelig også en masse ydre faktorer, der spiller ind såsom arbejde, bolig, social status osv., men debatten bliver for ensidig, hvis man udelukkende koncentrerer den om økonomi. Vi har i Danmark en ulyksalig trang til at snakke penge, enten det så drejer sig om fællesmarked eller ægteskab. Nu vil nogle måske protestere, og gøre opmærksom på det, man har kaldt trivselsdebatten. Men prøv at se nærmere på denne debat. Enten det gælder trivsel på arbejdspladsen, i hjemmet eller i skolen, havner debatten altid i det økonomiske. En del mennesker har den faste tro, at bare de sociale vilkår bliver gode nok, så løser man også de menneskelige problemer.

Men det er ikke gjort med de økonomiske faktorer alene, selv om de er væsentlige. Det vigtigste i et ægteskab er nok holdningen, sindelaget i forhold til den anden part. Man må være rede til at tolerere den andens identitet, og respektere den, og man må, som der står i rituallet »bære hinandens byrder«.

Her kommer et andet vigtigt spørgsmål ind. Har vi så en identitet, eller spiller vi vort ægteskab som en rolle? Er vi som kamæleonene, der skifter farve efter omgivelserne, og bygger vi helt fra starten vort ægteskab op på et bedrag?

I Max Frichs roman »Kald mig Gantenbein« fortælles om denne Gantenbein, at han forestiller sig, at han er blind. Han anskaffer sig en hvid stok og et par mørke briller. De er så mørke, at det virkelig kniber ham at se, og det gør det lettere for ham at bluffe både myndighederne og sine omgivelser. Gantenbein møder den excentriske og smukke skuespillerinde Lila, og til vennernes forundring gifter hun sig med ham. De er lykkelige sammen, men hun bedrager ham; selv-

følgelig – siger Gantenbein, han ser det jo ikke. Hver gang Lila har været ude at rejse, møder han troligt op for at modtage hende. Han står og venter ved trappen i forhallen og ser hende tage afsked med vennen fem meter fra det sted, hvor han står. Så tager hun hans arm og beklager sig over den kedsommelige rejse, men nu er hun gudskelov hjemme igen. Gantenbein forestiller sig, at han fortæller Lila sandheden. De sidder foran kaminen. Lila taler om et mord, hun har læst om i avisen. Gantenbein siger: »Jeg læste det også«. – Hun opfatter ikke, hvad han siger. Bliver ved med at tale om mordet. Gantenbein forestiller sig, at han gentager det. Tårer, hysteriske bebrejdelser, Lila forlader ham. – Gantenbein forestiller sig, at han tier. De sidder stadig foran kaminen, men Gantenbein overfaldes af lede og fortvivlelse.

Er vi som Gantenbein muret inde i en rolle, vi ikke tør forlade, eller tør vi være sande overfor hinanden?

Til begreberne respekt og tolerance, må vi føje ordet tillid. Tillid til, at ægteskabet ikke er et skuespil, hvor vi tildeler hinanden roller og spiller roller, men en ærlig og sand virkelighed. Måske det så kan lykkes at opfylde ritualets svære ord. Dette med at ære og elske hinanden og leve sammen, til døden skiller os ad.

»Og over alt dette skal I iføre jer kærligheden, som er det fuldkomne bånd.«

Barnets fagre verden

AF VAGN BINDSEIL

Mange mennesker har beskæftiget sig med børnenes problemer i forhold til samfundet, og vi er forbavsede over, at der ikke er sket mere for at løse disse problemer. Vi har måske på fornemmelsen, at de to ting: årsagen til konflikterne og årsagen til, at der ikke er sket mere for at løse dem, har en del med hinanden at gøre. Ja, måske er én og samme sag.

At beskæftige sig med børns plads og opvækstvilkår i samfundet er også at beskæftige sig med de fundamentale værdier samfundet hviler på. Vi kan ikke løsrive vort forhold og hele samfundets forhold til børnene fra os selv og fra samfundet. Vi må derfor se i øjnene, at vi ikke kan ændre ved vort og samfundets forhold til børnene, hvis vi ikke ændrer ved fundamentale værdinormer i samfundet.

Konflikten mellem voksne og børn er en konflikt mellem to interesse-modsætninger. De voksne giver kun til børn og unge, når de er hårdt presset til det.

En udbygning af fritidssteder for børn og unge, som ville svare til voksenverdenens, ville koste så store beløb, at man ikke kan få nogen politiker eller noget parti med til det. En ligelig fordeling af samfundsgoderne ville være en umulighed, bl. a. fordi selve kampen om goderne er et grundprincip, en grundværdi i vor kultur. Det grundtræk er at få eller tiltage sig – ikke at give.

Hvordan kan et samfund, præget af forvirring og rodløshed, overhovedet magte den opgave at give børnene de rigtige vækstbetingelser? Hvordan befri børnene for presset og jaget fra de krav, som samfundet stiller den voksne om hele tiden at indstille sig på forandringer i kraftigere ryk end i nogen forudgående periode?

De fleste voksnes tilværelse præges af, at de for at opfylde forventninger, andre stiller til dem, må gennemspille en række mere eller mindre fastlagte roller. Det samme gælder børnene. Her er det forældrene, der bærer forventningerne. Det er de voksne, der fastlægger normerne for børnenes adfærd.

Det falder ikke svært at opelske kærlighed til ejendomsretten hos børnene. Her hjælper medfødte anlæg til. Vi indstiller dem på konkurrencementaliteten. Det gælder om at hævde sig, være blandt vin-

derne i skolen, på sportspladsen, i erhvervslivet, i konkurrence om det ene eller det andet.

Hvis man svigter den tillagte rolle eller afviger fra normerne, så kommer konflikten mellem afvigerne og samfundet. I ungdomsopørelser oplever vi denne konflikt som et sammenstød mellem opfattelserne af værdier og normer. Der er ingen grund til at undre sig over, at dette sammenstød stort set former sig som et generationssammenstød stærkere end tidligere. Vi oplever verden på en anden måde end forudgående generationer.

Der er intet mærkeligt i, at de unge synes, at det hele – verdensudviklingen og vore handlingsmønstre i forening – fører i en skæv retning. De vil noget nyt og andet.

I den almindelige diskussion om samfundets indsats for børnene er der samstemmighed om de kvantitative krav til flere vuggestuer, børnehaver, legepladser osv. Men sjældent drøftes de kvalitative krav: Hvad vil vi med disse institutioner?

En almindelig motivering for kravet er opbevaringssynspunktet. Vi taler om børneparkering og viser dermed, at opbevaring er et væsentligt formål af hensyn til forældrenes arbejde og deres udfoldelsesmuligheder.

Vi bør beskæftige os mere med spørgsmålet om, hvorvidt institutionerne løser den svære dobbeltopgave: At give børnene forståelse for de hensyn, der skyldes andres trang til udfoldelse og selvstændighed, og at hjælpe det enkelte barn med alle dets iboende kvaliteter frem til den størst mulige udvikling.

Vi vil gerne give alle børn samme startmuligheder. Alle politiske partier går ind for, at boligproblemet skal løses, at slum og de for små boliger må forsvinde. De er heller ikke uenige om, at hjemmene må sikres en rimelig indkomst, så forældrene kan give børnene materiel tryghed. Men selv om de svage miljøer forstærkes ad disse veje, så vil børnenes startmuligheder alligevel være yderst forskellige. Forældrenes uddannelse, erhverv, deres karakteregenskaber og deres holdning over for børn, børnenes fysiske udrustning, deres evner, karakter, interesser osv. vil stadigvæk og heldigvis føre til, hvad der interesserer i denne sammenhæng, en mangfoldighed af individuelle forudsætninger hos børnene.

Hvordan kan institutionerne bøjes mod det enkelte barn til fremme af dets udvikling til et maksimum? Hvordan kan der i de enkelte tilfælde rådes bod på svagheder i hjemmene – svagheder, der ikke følger de sociale linjer, men findes i hjem af alle indkomstgrader?

Jeg har ingen patentløsning, men kan nævne nogle af de krav, som i lige grad stilles til hjem og institution.

Barnet har behov for tryghed, for at blive accepteret, for opmuntring og anerkendelse. Meget er i tidens løb gået i stykker for børn, der ikke slog til over for hjemmets eller skolens krav. Disse krav var jo i mange tilfælde alene eller først og fremmest knyttet til børnenes boglige forudsætninger, mens der ikke blev sat værdi på andre egenskaber og kvaliteter som sans for praktiske gøremål, kunstneriske anlæg, hjælpsomhed, evne til at tage hensyn til andre. Store menneskelige og samfundsmæssige værdier er gået tabt.

Barnet har behov for at være sig selv. Men der findes næsten ikke i vore byer miljøer, hvor børnene kan udfolde sig frit. Der burde indrettes mange flere legepladser rundt om i boligkvartererne. Man burde i de større byer flytte parkeringspladserne ned under jorden og indrette legepladser, hvor bilerne nu hober sig op.

Men selv om man på den måde skrabede alle muligheder sammen, løses problemerne ikke. Med lidt fantasi og handlekraft kunne der ved de store byer etableres områder, hvor børnene kunne skabe og virke, kunne udfolde deres interesse for dyr, dyrke jord, arbejde med beplantning, opføre små huse osv.

Lad os undgå en for nøje planlægning og ikke ud fra vore forestillinger om, hvad børn bør foretage sig, indrette tingene så nydeligt og kedeligt. Det har været en grundfejl ved mange af børneinstitutionerne, at vi ved indretningen i alt for høj grad har identificeret børnene med os selv og i alt for ringe grad ladet dem være medbestemmende.

Så længe der i almindelighed kræves en boglig-gymnasial uddannelse for videregående og højere uddannelse, vil et pres ovenfra forplante sig til børneskolen. Så længe der endnu er forældre, der fra barnets første skoleår spekulerer på, hvordan de bedst kan medvirke til, at barnet kommer i gymnasium, er der i virkeligheden tale om en hårdhændet påvirkning fra samfundets side over for børnene, især når vi sammenholder det med børnenes naturlige adfærdsmønstre.

Spørgsmålet er, hvorledes vi bedre kan praktisere respekt for børnenes egne udviklingsønsker uden at bryde med de uundgåelige sociale hensyn. Nye undervisningsmidler, der giver børnene adgang til selv at bestemme tempoet i oplæringen, vil kunne være til stor hjælp.

Det var ønskeligt, om debatten om uddannelsernes formål, indhold og de anvendte metoder vil få større råderum, så mange af de

formelle krav, som diskussionen om uddannelsessystemerne domineres af, skubbes i baggrunden.

TV har på afgørende måde bidraget til at udjævne forskellen mellem miljøerne. Børn i forskellige samfundsklasser ser de samme udsendelser, møder de samme påvirkninger, og det medfører en vis ligestilling med hensyn til den almene orienteringsbaggrund. Det betyder tillige, at voksne og børn i den henseende bringes nærmere. Mest afgørende er det måske, at TV-skærmen på den måde, som ingen tidligere generation har oplevet, bringer samtidens historie ind i dagligstuen.

Det er ikke gjort med at bringe flere musiske fag ind i skoleuddannelsen. Der mangler i det hele plads til at dyrke de musiske interesser. Den kunne skaffes i bestående institutioner, såfremt man opgav den forestilling, at en bygning opført for at løse en opgave ikke kan bruges til en anden. I langt højere grad kunne museer, biblioteker og undervisningsbygninger anvendes som ramme om en række af de interesser, der ligger uden for institutionernes egentlige formål.

Vi står nemlig over for et vældigt behov for nye ydre rammer, der åbner for møde- og teatervirksomhed, udstillinger, gruppeaktiviteter m. m. Inden længe vil mange flere erkende, at der må være steder, hvor folk praktisk taget når som helst kan gå ind for at dyrke en interesse. Her kan de voksne tage børnene ved hånden. I det omfang, voksne frigør sig fra vaneforestillinger og finder nye veje i vort samliv, vil mulighederne for at handle rigtigt i forholdet til børnene øges. – Det er kardinalpunktet: Der kommer ingen afgørende ny udvikling, før vi i voksensamfundet besinder os på nødvendigheden af nytænkning.

Vi taler uophørligt om effektivitet, rationalisering, planlægning osv. og anskuer alt dette i lyset af den økonomiske vækst. Og konsekvensen af vore samlede anstrengelser præsenterer samfundet for børnene.

Trods al tale om barnet i centrum, så har effektivitetssamfundets krav været stærkere end vore drømme og forhåbninger. Det bitre er, at samfundet stort set ikke viser forståelse for, at man alene af hensyn til den økonomiske vækst burde lægge langt større vægt på den almene menneskelige udvikling. På længere sigt får vi ikke nogen økonomisk vækst, hvis vi ikke styrker alt det, der ikke kan vejes og måles i produktionsenheder.

Vi er i alt for høj grad låst fast til, at skikke og sædvaner er så

lidt bevægelige. De veletablerede institutioner har svært ved at ændre sig, og det er vanskeligt at skaffe plads til nyt. Det er det af økonomiske grunde, fordi det etablerede fylder så meget på de offentlige budgetter, men det er det også af mentale grunde, fordi vi har svært ved at finde nye løsninger.

Den teknologiske udvikling skulle dog ellers kunne hjælpe os. Når mennesket kan udrette helt fantastiske ting i teknisk henseende gennem helt hensynsløs indsats af intellektuel kraft og økonomiske midler, så kunne og burde vi sætte langt mere ind på at løse vore mellem menneskelige problemer.

Opdragelse – vejledning – frigjorthed – eller hvad?

AF CHRISTEN CHRISTENSEN

I forbindelse med debatten om hjemmets og familiens placering i samfundet vil nogle spørgsmål om opdragelsesformer og forholdene forældre-børn og samfund-familie trænge sig på:

Hvordan skal vi omgås vore børn?

Skal vi give dem en autoritær opdragelse, så de kan virke videre i vort billede?

Skal vi give dem vejledning og ellers stille dem frit, når der skal træffes et valg?

Er den fuldstændige frihed uden påvirkninger fra forældreside det ideelle?

Hvor langt går forældrenes rettigheder over for børnene?

På hvilke områder bør samfundet være bestemmende?

Ingen af ovennævnte spørgsmål vil kunne besvares med ren bibelsk tale ja-ja eller nej-nej. De er alle så tæt sammenvævede med vor tilværelse i et menneskeskabt samfund, at der bliver tale om et både- og i de fleste forhold. Alle spørgsmålene drejer sig om noget så vigtigt som den kommende generation. Derfor er alle forældre involveret i forholdet til deres egne børn.

I modsætning til mange rent politiske spørgsmål gælder det da også, at næsten alle gerne giver udtryk for deres meninger om børn, deres opdragelse og væremåde. Specielt er der stor interesse for at udtale sig om andre menneskers børn. Det kan være ganske spændende at lytte til forskellige, uforgribelige meninger. Det er altid farligt at generalisere, da næppe to har nøjagtig samme opfattelse. Alligevel vil vi her forsøge at skitsere – og om muligt aflive – et par yderstandpunkter, der ret ofte stikker hovedet frem i debatten i mere eller mindre markant skikkelse.

En gruppe mennesker ynder med stolthed i stemmen at berette om, hvorledes deres børn har fået den eneste rigtige start her i tilværelsen. Fra det helt spæde trin har de kære unger lært præcis, hvad man kan eller ikke kan. Nøjagtigt har de lært at skelne mellem sort og hvidt. Flertallet i gruppen har været tilhængere af, at deres

håbefulde arvinger så vidt muligt skulle lære disse ting i al venskab-
belighed. Men da den menneskelige natur undertiden er et genstri-
digt væsen lige fra fødslen, har det ikke altid været muligt at nå de
ønskede resultater via de diplomatiske kanaler. Derfor kan det have
været nødvendigt at supplere den øvrige vitaminrige kost med noget
så trist som en omgang klø.

Det vil være uretfærdigt at hævde, at denne forældretype ude-
lukkende skal søges blandt den ældre generation. Den findes i alle
samfundsklasser og i alle aldersklasser. Derimod er det naturligvis
rigtigt, at det er den ældre generation af typen, der stolt kan henvise
til de færdige resultater, (af gode grunde er de yngre årgange af-
skåret fra dette indtil videre) der groft kan resumeres på følgende
måde: Et pænt borgerligt liv med støt stigende indkomster, en hobby
til afledning af eventuelle aggressioner og et inflationssikret tillæg
til folkepensionen. Det ligger nogenlunde klart, at ledeordet for
denne forældregruppe er: Opdragelse.

Det må erkendes, at brugen af en sådan forholdsvis autoritær op-
dragende metode er den letteste måde at klare tingene på. Skulle
resultatet mod forventning ikke blive helt efter ønske, vil man endda
have en forholdsvis god undskyldning at dække sig under. Yderli-
gere vil gruppen kunne påberåbe sig, at alle forældre ofte må be-
nytte sig af denne metode. det gælder ikke mindst i barnets første år.
Hvis en tre-årig ikke vil indse, at det er livsfarligt at lege med tænd-
stikker i en halmstak, så må autoriteten træde i funktion på den ene
eller den anden måde. Utallige tilsvarende problemstillinger vil op-
stå, hvor det nødvendigvis må blive forældrenes afgørelse, der dan-
ner det endelige facit.

Det er dog ikke bare på denne fløj, man finder mennesker, der er
belemret med ensidighedens tvivlsomme nådegave. På modsat side
findes en anden gruppe, der gør sig til talsmænd for det stik mod-
satte evangelium. Med mere eller mindre udtalt selvtilfredshed er-
klærer de, at de ikke føler sig kompetente til at opdrage eller påvirke
deres børn. Uden større forsøg på at forstå ordenes indhold og kon-
sekvens har de slugt begreber som frihed og frigjorthed i rå tilstand.
I lutter angst for at påtrykke børnene noget som helst, der senere kan
munde ud i komplekser, har man valgt overhovedet intet at give dem.

Al tale om den totale frigjorthed er meningsløs. Ingen kan und-
lade at påvirke gennem sin egen holdning. Skulle det praktiseres kon-
sekvent, ville det desuden forudsætte, at der ikke måtte ske påvirk-
ninger fra anden side heller. Det ville være helt urealistisk. Næsten

alle børn og unge er yderst påvirkelige for de tilfældige modestrømninger, der kanaliseres via TV, kammerater og på mangfoldige andre måder. Flertallet af forældre kan sikkert let være enige om, at det er en stor fordel, hvis børn og unge er i stand til at bære friheden på betryggende måde og selv foretage en sortering af det opsamlede materiale. Men i de fleste tilfælde vil det være en utopi at tro dette kan ske, hvis der ikke foreligger et tilegnet vurderingsgrundlag som udgangspunkt. Selv om hjemmene kan begå alvorlige fejltagelser, vil det være mest betryggende, at dette vurderingsgrundlag indbygges af forældrene frem for at skulle opsamles på et tilfældigt gadehjørne.

De færdige resultater, som denne gruppe kan fremvise, vil være af forskellig karat. De mest robuste har tålt kuren uden større skade, idet deres egne erfaringer har bibragt dem de nødvendige erfaringer. De svageste derimod, som ikke selv har været i stand til at skelne vil ofte senere komme til at slikke svære sår, som måske kunne have været undgået, hvis forældrene havde gjort opmærksom på nogle af de spilleregler, som gælder mennesker imellem.

Yderstandpunkterne – enten det er den autoritære opdragelse eller den fulde frigjorthed – kan der ikke her samles større sympati om. I begge tilfælde fristes man til at mene, at det er forældrenes valg af den letteste løsning, der har været afgørende.

Mest sympatisk virker midterstandpunktet, der koncentrerer sig om begrebet vejledning. Heller ikke her kan der entydigt generaliseres. Som tidligere nævnt vil alle forældre i en del situationer være tvunget til at anvende en mere autoritær form, end de inderst inde er tilhængere af. Ligeledes vil det være et ønskemål for flertallet, at deres børn på en naturlig måde kan administrere frihedsbegrebet. Det må blot erkendes, at ideal og virkelighed ofte ligger i stor afstand fra hinanden. Og da der ikke findes to børn, der er ens – selv ikke i en søskendeflok – ville det være en meningsløs opgave at søge opstillet bestemte retningslinier for vejledningens art eller omfang. I hvert enkelt tilfælde vil der finde en afvejning sted af en lang række forhold.

Det hidtil nævnte kunne måske i nogen grad opfattes som en advarsel til unge mennesker mod at begynde på noget så alvorligt som at sætte børn i verden. En sådan advarsel ville naturligvis ingen virkning have. Uanset alle snakkesalige forsøg fra de ældres side vil unge mennesker fortsat finde sammen, bygge rede og sørge for, at kredsløbet fortsætter.

Tilsyneladende sker det endda i forceret tempo i øjeblikket, idet ægteskabsalderen er faldende. Selv om statistisk årbog fortæller, at 20 % af alle ægteskaber går i opløsning, og nogle måske tænker, at 20 % flere røg sig en tur, hvis ikke økonomi, normer o. l. forhindrede det, lader det på ingen måde til, at det virker afskrækkende. Der vil til stadighed stå en ny forældregeneration, og den vil starte nøjagtig den samme diskussion om forholdet til deres børn, som alle tidligere generationer. Også fremover vil det forhold gøre sig gældende, at snart er det den ene opdragelsesform, der noterer sig for flest tilhængere, og snart den anden.

Naturligvis er det af betydning, at forældre gør sig klart, hvorledes man vil blande ingredienserne: opdragelse, vejledning, frihed. Her må alle forældre selv træffe et valg. Diskussionen mellem forskellige opfattelser, er kun et overfladisk symptom på, hvorledes der vælges. Imidlertid må det også fastslås, at der er endnu væsentligere begreber i forholdet forældre-børn. Det er områder, som ikke er egnede til offentlig diskussion, og alligevel er de så væsentlige, at det bliver af temmelig underordnet betydning, om man i den offentlige debat erklærer sig som tilhænger eller modstander af denne eller hin metode, hvis man når ind til kernen i dette væsentlige.

Det helt centrale i forholdet forældre-børn kan næppe udtrykkes med andet end ordet: Kærlighed. – Kærlighed er et vanskeligt ord at håndtere. På den ene side er det devalueret endnu mere end kronen, på den anden side er det ophøjet, så det er umuligt at finde ord til at udtrykke det væsentlige i det. De gamle grækere benyttede to ord for kærlighed. Det ene var agape, der var udtryk for den sande guddommelige kærlighed. Agape er den kærlighed, der elsker, fordi den ikke kan lade være. Det andet var eros. Det er den ringes kærlighed til det værdifulde, den egoistiske kærlighed, hvor man elsker, fordi man selv venter en form for løn for det.. Kærligheden i den menneskelige verden vil altid være en blanding af disse to former. Når det gælder forholdet forældre-børn, er der næppe tvivl om, at kærligheden, også i agape-betydningen, er til stede i langt de fleste tilfælde. Derfor er sentensen: Et dårligt hjem er bedre end en god institution næsten altid rigtig.

Med det som udgangspunkt må det rent principielt fastholdes, at børnene altid tilhører forældrene. Kun i helt ekstreme tilfælde med mishandlinger og forsømmelser af graverende karakter må samfundet som en nødløsning tage affære. I alle øvrige tilfælde må samfundets opgave indskrænkes til at stille de faciliteter til rådighed i

form af børnehaver, skoler m. v., som forældrene ønsker, og som det vil være en umulighed for de enkelte at klare.

Hvis dette synspunkt skal kunne hævdes med vægt, så må en naturlig forudsætning være, at kærligheden giver sig udtryk i en ansvarsfølelse, der er mere end ord. Det har ikke noget med pylret nuttethed eller romantisk sværmeri at gøre. Helt konkret må det komme til udtryk ved, at forældrene søger at give deres børn et livsgrundlag. Det vil ikke kunne udtrykkes på en ensidig måde. Forældrenes egen indstilling til tilværelsen vil sætte sit præg på det, som de ønsker at bibringe deres børn. Det er ikke det samme, som at ville trykke sit eget stempel autoritært på børnene, tværtimod. Er kærligheden ægte, vil den aldrig søge sit eget. Kærligheden lader sig ikke sætte på formel. Derfor kan der næppe nævnes generelle områder, som må være fælles i alle tilfælde.

Det vigtigste ansvar i denne sammenhæng består i, at forældre søger at fremme barnets åndelige og menneskelige vækst. Det kan kun gøres, hvis barnet får tilført den nødvendige næring til sin fantasi. Ligesom legemet har behov for den rette kost, har fantasien det også. Forældre burde være dem, der bedst kender deres børns behov i så henseende. Det må nok erkendes, at der på dette område svigtes i alt for mange tilfælde. F. eks. viger mange forældre tilbage for at fortælle sagn, historie, eventyr m.m. for deres børn, som regel med den undskyldning, at det er børnehave, skole o. a. bedre egnet til. Det turde være en misforsåelse, idet det ikke er det perfekte, der er afgørende, men derimod om der er den helt livsnære kontakt mellem meddeler og modtager.

Vort samfund er ikke særlig børnevenligt for tiden. Det er formentlig snart på tide, at vi gør os klart, at vi ikke længere lever i det gamle bondesamfund, men i et moderne industrisamfund. Rent materielt har vi forlængst erkendt denne udvikling, men rent menneskeligt stamper vi stadig rundt i en fortid, som ikke er vores. Det er to vidt forskellige livsmønstre, der er tale om. Derfor giver det helt forskellige udgangspositioner, også i så elementært et forhold som forældre-børn.

I det gamle bondesamfund var der et arbejdsfællesskab i bedriften. Her gled børnene ind og fik på naturlig måde lov at leve med i både faderens og moderens gøremål. Deres livsgrundlag blev udformet ganske naturligt i dagligdagen og samværet.

I industrisamfundet søger man at trække forældrene ud af hjemmet til forskellige arbejdspladser 8 timer daglig. I dette tidsrum er

hjemmet tomt og øde, og når det sidst på dagen befolkes, er det ikke med de fælles oplevelser, som det naturlige samlingspunkt. Dette bevirker, at man søger at lægge de elementære forældreopgaver ud til institutioner af forskellig art, der desværre undertiden får præg af opbevaringssteder, fordi børnene nødvendigvis må have et sted at opholde sig, indtil forældrene vender tilbage. Disse vilkår er langt fra tilfredsstillende rent menneskeligt.

Skal industrisamfundet menneskeliggøres, vil det kræve en politik, der tager hensyn til de ændrede forhold på en helt anden måde end hidtil. Ud fra økonomiske anskuelser har man ment, at det mest rationelle vil være at få oprettet det tilstrækkelige antal institutionspladser til børnene. Denne løsning er – uanset alle økonomiske aspekter – absolut utilfredsstillende, hvis det skal fastholdes, at børnene først og fremmest tilhører forældrene. En rimelig løsning foreligger først, når man skaber mulighed for, at i det mindste den ene af forældrene kan hellige sig barnet eller børnene, i hvert fald i den første årrække af barndommen. Med fare for at blive beskyldt for diskrimination af det mandhaftige danske kvindesamfund må det siges, at det i langt de fleste tilfælde vil være moderen, der er bedst egnet til at klare denne opgave. Det er da også svært at se, at det ikke kunne være en lige så stor opgave at give nogle børn en harmonisk opvækst, som at fare til en arbejdsplads for at tjene penge.

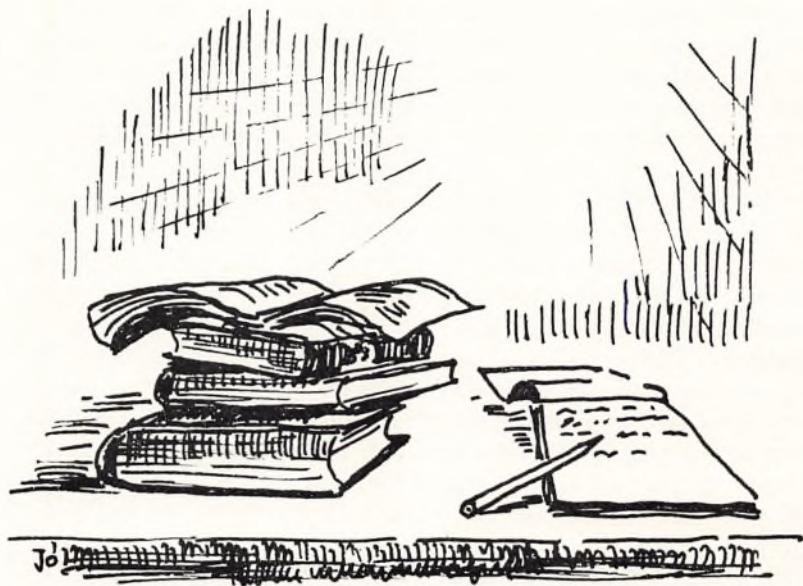
Skal noget sådant realiseres, må det være nødvendigt med en moderløn af en størrelsesorden, der giver mulighed for at klare det på rimelig måde. Nogle vil påstå: Det har samfundet ikke råd til. Som modspørgsmål kunne stilles: Har vi råd til at lade være? Antallet af tabere bliver større og større. Disse tabere koster samfundet uhyre summer på mange forskellige områder. Endelig er der vel spørgsmål i denne forbindelse, der tæller mere end de rent økonomiske. Hvor mange rent menneskelige nederlag det nuværende system er skyld i lader sig ikke nøje registrere, men adskilligt tyder på, at det er store tal.

En samfundsendring i den skitserede retning ville medføre, at børnehaver, skoler m. v. ikke længere skulle fungere som parkeringscentraler, men i højere grad kunne koncentrere sig om deres egentlige formål: At være forældrenes hjælpere. Det ville betyde, at timetallet disse steder kunne nedsættes ganske væsentligt. Allerede i form af personalebesparelser kunne en del af ekstraudgifterne hentes hjem.

Naturligvis vil en sådan ordening vække vild modstand fra mange konservative sider. Alligevel er der tegn på, at en udvikling i denne

retning er i gang. Blandt pigerne på sidste vinters højskolehold var der adskillige, der erklærede, at de ikke ville være at finde på arbejdspladserne om nogle år, hvis de havde børn. Så ville de i stedet tage sig af dem. Med den stigende kvinderepræsentation i folketinget turde der vel også være håb om, at indstillingen her i nogen grad vil ændre sig, så andet end økonomi kan samle interesse.

Vi trænger i øjeblikket til en virkelig nyvurdering på disse områder. Hvis hjemmene igen skal udfylde deres pladser på tilfredsstillende måde, må der skabes vilkår, der muliggør dette. Bliver dette tilfældet, vil diskussionen om opdragelse – vejledning – frigjorthed blive skruet ned i det plan, hvor den rettelig hører hjemme.

Er kernefamilien funktionel?

AF HARALD BOYE JENSEN

Det fortælles et eller andet sted, at da en afrikaner første gang mødte det moderne Vesteuropa, lærte han friheden at kende, og han betoges af denne frihed, men dernæst mødte han ensomheden.

Det ser ud til, at mennesket er født med en iboende trang til frihed og individualisme. Denne trang kan vel spores så langt tilbage, som vi har vidnesbyrd om menneskelig ånd. Men denne frihedstrang er gennem årtusinder blevet holdt i ave af den barske nødvendighed. Det store spørgsmål, hvordan skal jeg få føden, har indtil i dag sat skranker om den personlige frihed. I vore dages velfærdsstater er ingen bekymrede for det daglige brød, det skal nok komme, er man overbevist om. Denne fornemmelse, for ikke at sige viden, er forudsætningen for, at vi i dag i en lang række henseender er friere end tidligere tiders mennesker. Vi har hundrede gange mere frihed, når det drejer sig om at vælge arbejde, bosted og livsform end blot vore bedsteforældre havde. Menneskets vej gennem tiderne synes da at have været vejen fra det bundne og nødvendighedsbestemte til det frie og lystbestemte. Det var den vej afrikaneren så, da han forlod det primitive og mødte moderne vesterlandsk kultur. Men han så mere; da han forlod det primitive og bundne, forlod han også fællesskab og varme, og da han mødte det ubundne, det frie, det individualistiske, mødte han også kulde og ensomhed.

Som mennesket har forholdt sig i al almindelighed gennem tiderne, sådan har det også forholdt sig til begrebet familie.

Familiemønstret og familiens funktion var fra starten en del af nødvendigheden. Mand og kvinde sluttede sig sammen og blev hos hinanden, fordi de havde større chance for at overleve sammen end hver for sig. Og børn fik de jo mange af, det var tidligere tiders forsikringsvæsen; og tidligere tiders ærbødighed og respekt for den ældre generation hvilede bl. a. på den ubevidste tankegang, at hvis jeg er god ved mine gamle forældre, vil mine børn nok også hjælpe mig i min alderdom. Du skal ære din far og din mor, var et meget nyttigt bud på en tid, hvor man kun kunne få en tryk alderdom, hvis man blev passet og plejet og æret af sine børn. – Der kan jo ikke være tvivl om, at tidligere tider oplevede langt stærkere bindinger

mellem forældre og børn, end vore dage oplever, men man må her ikke glemme, at det bl. a. hænger sammen med, at det i fortiden var livsfarligt at leve uden sådanne bindinger.

Hvad angår ægteskabets indgåelse, må man vel tænke sig, at der gennem tiderne er sket en gradvis, men afgørende ændring, således at man tidligere valgte eller fik udpeget den til ægtemage, der bedst passede til ens hele, men især økonomiske og sociale, livssituation, mens man i dag ikke blot selv vælger den, man har lyst til, men faktisk også bestemmer, hvor længe og hvor tæt man vil være knyttet til sin partner. Sagt generelt har familien gennem årtusinder været menneskers grundlag og lune tilflugtssted. Meget kunne rokkes i verden, men familien stod fast, den var tro. Her fik man kraft, når farer nærmede sig, her søgte man tilbage for at slikke de sår, man fik i kampen. Dette stærke sammenhold mellem familiemedlemmerne, denne varme familiefølelse er først og fremmest skabt af angsten for sulten. At misrøgte og svigte sine børn var som at misrøgte og svigte sig selv. At forsømme sin kone var at forsømme sig selv. Og summen af religionens påbud – også dem, der sigter mod at værne om familiens integritet, udspringer af den samme angst for sulten, også religionen er menneskets selvforsikring mod den. Samtidig med at angsten for sulten forsvandt, det skete lidt efter lidt i vort århundrede, mistede religionens gamle bud deres kraft og mening, og familien blev truet.

Der er flere ting, der tyder på, at familien endda er alvorligt truet. Her skal lige indskydes, at der naturligvis ikke tænkes på den gammeldags storfamilie, for den er jo forlængst afdød i velfærdssamfundene. nej, der tænkes på kernefamilien, far, mor og børn.

Det er for det første et meget ildevarslenende tegn, at mistilliden til kernefamilien er så iøjnefaldende. Den kommer til udtryk på flere måder, for det første tror jeg, det er en given ting, at den stærkt voksende trang hos unge piger til at få en uddannelse for en del skyldes ønsket om at have »noget at falde tilbage på« – underforstået, hvis deres kommende ægteskab skulle gå i stykker. Når desuden så mange unge lever sammen i papirløse ægteskaber, kun forpligtende sig på hinanden så at sige fra dag til dag, er dette vel også tegn på, at de mener, at det traditionelle ægteskab og den traditionelle familiedannelse ikke er lykken for dem. Og endelig er det nok også åbenbart, at de efterhånden ikke få forsøg på at lave storfamilier er forsøg på at finde frem til familieformer, som er bedre end kernefamilien.

Man kan undertiden møde det synspunkt, at kernefamilien trods alt er det eneste sted for mange mennesker, hvor de kan være sig selv og slappe af, og derved hente kraft til at leve livet uden for hjemmet. Dette kan vel ikke helt afvises. På den anden side er der vel så en del, der taler for, at i de 20 % af ægteskaberne, der rammes af skilsmisse, er det nok så som så med det afslappede, det rekreative. Her er der nok snarere tale om en yderligere *belastning* oven på dagens øvrige besværligheder end om *aflastning*. Og hvordan mon det i så henseende står til med de næste 20 % af ægteskaberne, dem, der vaker på skilsmisens rand? Er de med til at fremme familiemedlemmernes tryghedsfølelse og sjælelige balance? Mon ikke den livslange kamp mellem ægtefæller, der forbliver sammen, skønt de ønsker at skilles, er mindre dramatisk, men mere knugende og uhyggelig, mere livsødelæggende end den skinbarlige skilsmisse. Er det sådan, at hvert andet eller hvert tredje hjem virker imod hensigten, og i stedet for tryghed og mod skaber utryghed og angst? Skal vi nøjes med at sige, noget tyder i den retning. Men resten da, de gode familier, de gode hjem?

Ja, nu kommer vi måske til det mest problematiske. De gode familier, hvor far ikke drikker, og mor ikke har nerver, hvor storebror ikke er narkoman, og lillesøster ikke er letsindig, sådanne gode familier, de er i deres utrolige selvtilstrækkelighed som hårde møllestene, hvorimellem mangan en menneskeskæbne bliver gruttet i stykker.

Ja, for det er jo utroligt, så kold og selvcentreret sådan en familie er. Den har ikke overskud til at tage sig af noget som helst uden for familiens snævre rammer. De gamle kommer kun sjældent på besøg, og når de endelig kommer, er det en lidelse for alle parter. Truede eller fallerede mennesker, enker, fraskilte, syge, amoralske, for-drukne og deprimerede, alle sådanne som vor tid har overflod af, dem lukker de gode familier automatisk for, som om det indebar en dødelig fare for familien, om den åbnede sig for dem. Men denne familieselvtilstrækkelighed, familienærighed, der er så ubehagelig for dem, der står udenfor, er som en sygdom, der slår indad og også gør selve familien kold og tom. Hvoraf ser man da, at kernefamilien er kold? Det ser man af dens store interesse for de sekundære ting, og dens tilsvarende mangel på binding til de primære.

Kernefamilien er karakteriseret ved dens interesse for filmsex og kiosksex og avanceret sex og manglende evne til god gammeldags menneskesex. Den er karakteriseret ved sin store interesse for weekend, ferie og det fjerne med en tilsvarende foragt for dagligdagen,

arbejdet og naboen. Men hvad der måske i særlig grad afslører kulden og tomheden i kernefamilien, det er dens manglende evne til at give sit afkom kærlighed og tryghed. Eller er den manglende forældreinteresse for børns færden og trivsel i skolen f. eks. ikke et bevis på påstanden. Der sidder vi forældre apatisk og glør, mens vore børn lider. Så langt har kernefamilien fjernet sig fra det naturlige, at kun et sygt dyr kunne tænkes at forholde sig så valent og ligegyldigt over for dets afkoms lidelser. Jeg har forstået, at det er et gennemgående træk hos naturfolk, at de behandler deres afkom med stor omsorg og tålmodighed. Hvor ofte er ikke utålmodighed og irritation de moderne forældres svar på deres børns vanskeligheder.

Der kan næppe være tvivl om, at kernefamilien vakler. Når den ikke er væltet forlængst, hænger det sammen med, at ægteskabet er blevet betragtet som en gudskabt ting, som noget absolut. Denne forestilling: at ægteskabet er helligt er god at have, så længe man har den, dvs. så længe man føler sig forpligtet på forestillingen. Men når forestillingen er blevet så afsvækket hos den enkelte, at den kun bruges til at slå andre i hovedet med, så er den farlig og ubarmhertig. Dette, skal vi sige lunkne, syn på ægteskab og skilsmisse har afstedkommet meget hykleri og megen smerte. Det har f. eks. bevirket, at ægtepar er blevet sammen på trods af al sund fornuft, fordi det ligesom lå i luften, at skilsmisse var et brud på de evige love, skønt alle inderst inde følte noget helt andet. Ja, og de arme uskyldige børn, for øjeblikket drejer det sig vist om 10.000 årligt her i Danmark, de får sandelig den hele svindel at mærke på deres kroppe. Først bilder far og mor deres børn ind, at ægteskabet er noget meget fint og helligt – bilder dem ind, at hjemmet er noget absolut godt, noget absolut sikkert – det eneste der duer, og dernæst vågner børnene op af deres lyksalighedsdrømme, forladte og forrådte, fordi far eller mor har fundet en bedre partner. Længere holder de høje idealer om ægteskab og familie ikke i dag, hvad enten det så fører til skilsmisse eller ej.

Igennem årtusinder har menneskets ærkefjende været sulten. Den satte man alt ind på at bekæmpe, og kampen gjorde mennesket ufrit på en lang række områder, men den kaldte samtidigt på alle gode kræfter i mennesket: ansvarsfølelse, solidaritet, fællesskab og det, man kalder kærlighed. Men da menneskene havde bekæmpet sulten, blev det at være forpligtet på hinanden tilsyneladende overflødig og ansvar og kærlighed svækkedes som lemmer, der ikke bliver brugt. Nu er det imidlertid ved at gå op for os, at vi har fået en ny

fjende, ensomheden, og det kommer mig for, at netop felttoget imod denne ensomhed, vil knytte mennesker sammen i nye forhold og familieformer, som vil være lunere og frodigere, end dem vi oftest ser i dag.

Kernefamilien vil bestå

Af VINIE VINGAARD, elev 70-71

En bølge af kollektiver er kommet svømmende hen over os, det er »in« at bo i kollektiver. Men er det nu også godt og rigtigt med sådan et kollektiv, er vi skabt til det store og altofrende fællesskab?

For de helt unge, der endnu ikke har stiftet hjem på nogen måde, er tanken måske god nok. De lærer at tage et vist hensyn til andre mennesker, at være mindre misundelige og mere tolerante og åbne over for hinanden. Kollektivet kan endvidere afhjælpe kontakt- og kommunikationsproblemer, der normalt er mest fremherskende i de unge år. Selvfølgelig er det også en økonomisk fordel og arbejdsbesparende. Det er nok derfor, at kollektivtanken indfandt sig hos nogle af de studerende lang tid før, at den var blevet moderne. Men det var netop et kollektiv, der var tidsbegrænset, man forlod det efter endt uddannelse, måske lidt før eller lidt senere, og pengene var ikke fælles eje.

Netop den ide, at man er fælles om alting, også penge, at kun de, der har lyst til at arbejde, skal gøre det, at lønnen er fællesejendom, og at den, der ikke tjener penge, måske er den største forbruger, er årsagen til, at kollektiver opløses. Og hvem skal stå med det økonomiske ansvar? En anden lille ting, der kan skabe uro i storfamilien, er selve arbejdsfordelingen i kollektivet, rengøring, madlavning osv., hvis man bare skal gøre det, når man har lyst, ender det ofte med, at det aldrig bliver gjort, eller at den samme, ikke af lyst men af en slags indre tvang, kommer til at gøre hele arbejdet og derved føler sig uretfærdigt behandlet.

Hvis man vil føre tanken om kollektiv og storfamilie ud i livet, må det være med en kun delvis fælles økonomi, således at man deles om de faste udgifter og udgifter til mad, men selvfølgelig sådan at hver især betaler sin andel, eventuelt reguleret ud fra hver enkelts indtægt. Desuden skal det praktiske arbejde organiseres, et sådan kollektiv ville for de unge være en udmærket start på livet. Den anden form er menneskene for misundelige og egensindige til at realisere med et positivt resultat.

De unge kan falde til i et kollektiv. Men mon der ikke for de fleste, der i dag mener, at kollektivet og storfamilien er det eneste fyldstgørende, kommer en dag, hvor de ønsker lidt mere privatliv, end det kollektivet tillader. Ganske vist har man de fleste steder et lille væ-

relse, der er ens eget, hvor man blandt andet kan læse og sove. Det kan måske gå, så lang tid man er alene, men når man bliver to, hvilket sker for de fleste, vil man nok gerne kunne gå ud i sit eget lille køkken og lave sig noget lækkert og derefter sidde og hygge sig over det – alene to – efter en lang dag i samvær med mange mennesker. På den anden side vil de fleste nok også foretrække, at de uundgåelige skænderier ikke skal foregå for åbent tæppe, men i enrum. Hvis der er børn, har de også godt af at kunne hygge sig alene sammen med mor og far, det giver tryghed. Altid at skulle opholde sig i en stor gruppe og knap nok vide, hvem der er ens forældre, må være forvirrende for børnene, især for de små. En familie skal også have lov til at sætte sit eget præg på sit hjem, så den føler sig helt hjemme og tryk der. Det kan ikke lade sig gøre i en storfamilie, der er for mange forskellige meninger og smagsforskelle til, at der kan skabes et virkeligt trygt miljø.

Det er selvfølgelig ikke meningen, at en familie skal lukke sig helt inde og aldrig blande sig med andre mennesker efter arbejdstid, men der er nok af muligheder, selv om man ikke tilhører en storfamilie. Man kan nemlig udmærket bruge noget af kollektivtanken, selv om man bor i egen lejlighed eller parcelhus. Beboerne i et kvarter kan have fælles faciliteter, så de derved får råd til ting, de ikke ville kunne klare alene, såsom svømmebassin, sportsarealer, gildesal, farvefjernsyn o. lign. Foruden at være fælles om de materielle goder, kunne de også lave fælles festligheder, som man har set det ved gade festen i Sjællandsgade i Århus, det initiativ, der her er taget til også at prøve på at få medbestemmelsesret over, hvad der skal ske med gaden og dens bygninger, er værd at efterligne andre steder, det giver en god kontakt mellem beboerne og det giver trivsel, for at benytte et snart overanvendt ord. En sådan form for kollektiver bevarer det positive, mens det negative er fjernet. Nogle vil måske nok være bange for, at det vil være klikedannende, men hvis kliken er åben, er det vel heller ikke så slemt, man kan simpelt hen ikke undgå en form for kliker, der vil jo altid være mennesker, der passer bedre sammen end andre, og de så placeres i det samme kvarter, er et andet spørgsmål.

Den tanke, at den lille sammentømrede familie skulle opløses og flyde ud i en storfamilie, hvor faste par ikke eksisterer, og hvor selv børn er fælleseje, bliver vist aldrig realiseret. Den gode gamle kernefamilie vil blive ved at bestå, selv om den ikke vil overleve uden visse forandringer, alt forandres jo med tiden. En ting som skilsmis-

ser vil nok blive mere og mere almindelige, man knytter ikke livs-
varige forbindelser i så stor udstrækning som tidligere, men efter en
skilsmisse vil begge parter sikkert indgå nye forbindelser og igen
skabe en kernefamilie. Om skilsmissen bliver ved med at være et
juridisk spørgsmål, er noget andet. Men det største problem vil, som
det er i dag, være børnenes placering efter skilsmissen, for en af de
undtagelser, der bekræfter reglen om at alt ændres med tiden, er
ønsket om at få børn og forældres kærlighed til dem.

Familien vil bestå

AF RITTA NIELSEN, elev 69-70

I et samfund som vores i dag, hvor alt er på akkord, hvor folk er stressede og fulde af neuroser, har vi mere end nogensinde brug for kærlighed og tryghed – og ikke mindst vore børn, som helst ikke skulle presses med i disse uheldige samfundsordninger.

Derfor må vi have et sted at trække os tilbage til, et sted, hvor man kan mærke varme, forståelse og tryghed. Varmen kan man måske nok finde, men forståelsen er det sværere med; og uden forståelse ingen tryghed.

Et godt bevis på, at man har brug for varme, forståelse og tryghed, viser statistikken over kriminelle, hvoraf størsteparten er institutionsbørn. Og det er netop disse, der mangler varmen, forståelsen og trygheden. Disse tre ord må høre sammen, for at man kan være psykisk stærk. Og det har vi brug for at være i dag.

Et hjem og en familie vil være det bedste til at opfylde disse tre ord, da det har overordentlig stor betydning, at vi lever under harmoniske forhold. Det er nok det modsatte uden for hjemmet, og vi er jo sådan indrettet, at vi er mest trygge, når man har et fast holdepunkt i livet.

I Boyes indlæg til elevmødet gik han stærkt ind for storfamilien, som han mener vil blive fremtiden. Herved omtalte han, at et barn ikke behøvede en far og mor, men udmærket kunne have flere.

Det er der måske også noget rigtigt i, men efter min mening og erfaring er det sådan, at et barn knytter sig til een eller to bestemte personer, og disse personer vil næsten altid være forældrene, da de har en vis samhørighed med børnene (en undtagelse kan være institutionsbørn), og et barn vil næppe acceptere, at det har flere forældre, men kan gå med til en tante og en onkel. Barnet kommer nemlig i en alder, hvor det vil spørge: »Er I min rigtige far og mor?« Her er det netop, det har brug for et fast holdepunkt, som er med til at gøre barnet trygt. Det vil ikke kunne overskue flere.

Mange familier i dag lukker sig ind i en skal – og bliver der, indtil der er nogen, der tør dem op. De har nok i sig selv, snakker helst ikke med naboerne, kan højest gå med til at hilse, heller ikke mere. Er man syg, så ligger man helt alene, eller også har man ikke tid til at være syg, især hvis der er børn.

En enlig mor er bundet på hænder og fødder, så hun kan ikke til-lade sig at være hverken træt eller syg.

Et hjem og dets omgivelser – altså selve miljøet – betyder kolos-salt meget for familien. Vi har fået lidt pænere boliger med moderne faciliteter til kolossalt høje priser, men miljøet – hvor meget har vi af det i nybyggeriet? Det er begrænset, for vi er sådan indstillet, at man passer sig selv. Ligemeget om naboen er ved at dø, kan man ikke blande sig i det. Her er det miljøet mangler og derved opstår ensomheden for mange.

Storfamilien vil sikkert blive i fremtiden, men jeg tror ikke, det bliver den storfamilie, vi kender til, men halv kærne og halv stor-familie.

Dette skal forstås på den måde, at alle udmærket kan have deres egen lejlighed. Her tænker jeg på boligkomplekser, hvor der kan indrettes hobbyrum og fælles opholdsstue. Derved ville man kunne komme i kontakt med de andre beboere og få chance for at blive en-somhedsfølelsen kvit.

Større åbenhed og forståelse mellem generationerne ville være til stor hjælp.

Familieperspektiver

Af ARNE KJELDTSEN, elev 69-70

Familien nu og fremover – en spændende tanke, som der er mange perspektiver i, men hvem kan eller tør spå om fremtiden, før fremtiden er blevet fortid?

Ser man på det almindelige familiemønster, som det består i dag, vil der nok ikke ske store ændringer. Mange har forsøgt med andre leveformer, men ingen er endt med succes. Det vil nok heller ikke være hensigtsmæssigt med at splitte familien mere end den allerede er det i dag. Mange undersøgelser har vist, at netop familien og den kærlighed, forældre kan skænke deres børn, er grundlæggende for deres opvækst og fremtid. Også det voksne menneske har behov for et fast holdepunkt og ansvar i livet. Af disse grunde bør man nok i fremtiden tage mere hensyn til familiens trivsel, men først og fremmest må familien selv værne om dens beståen, således at man selv udnytter de funktioner, som familien har.

Det almindeligste familieliv i dag er hustruen med hel- eller halvdagsjob og manden på heldagsarbejde (41³/₄ time ugentlig). Mange lever i en uholdbar situation, idet en sådan familie kun ser hinanden, når alle parter er trætte efter dagens arbejde (også børnene, som kommer hjem samtidig med forældrene enten fra dagpleje eller institution).

Men hvordan skal ændringerne komme; bliver det et direktiv fra landets øvrighed, eller vil det simpelthen komme helt af sig selv på grund af den stadig mere udviklede industrialisering? At arbejdstiden vil blive kortere, er ganske givet, men hvad så? Vil vores behov med hensyn til nutidens luksusvarer være dækket? Mon dog – mere kræver simpelthen mere, og de familier, som har de største ambitioner i forbrugervarer, vil simpelthen tage to arbejdspladser (der er allerede en tendens til dette i dag), og familiens situation vil være endnu mere uholdbar.

Familien bør i stedet udnytte denne frihed til at dyrke sig selv og hinanden lidt mere. Dette sker ikke ved at mure sig inde foran en TV-skærm hver aften og så blot være isoleret bag sine egne mure – evt. sammen med en snæver omgangskreds, med hvilken man konkurrerer om at få flest statussymboler.

Familien vil sikkert have bedre af at være mere udadvendt, end

den er i dag. Derfor bør der ikke altid kun afholdes arrangementer eller laves faciliteter for de forskellige aldersgrupper (fritids- og ungdomsklubber, pensionistklubber, biblioteker for voksne og andre for børn m. m.). Man kunne f. eks. tænke sig et sted, hvor familien kunne komme i fritiden. Dette sted skulle udstyres med forskellige faciliteter såsom billard, boldspil, hobbyartikler m. v. Der skulle også være lejlighed til en sludder med naboerne, se TV og drikke sig en øl. Forældre vil her få mere indsigt i børnenes interesser i stedet for blot at sende dem afsted uden at ane, hvad de beskæftiger sig med.

Så kunne man jo spørge sig selv, om dette er ændringer af betydning. – Den største ændring, der må ske, er nok med det enkelte menneske selv. Verden i dag byder på så mange »goder«, at det ikke længere er af det gode. Alle slider sig selv op for at få de dyre biler, hårde hvidevarer og rejser til udlandet. Alle stræber efter disse ting, og inden man får set sig om, er man nået til skruen uden ende. Før det ene er betalt, er det andet slidt op eller forældet og må skiftes ud. Samtidig stiger utilfredsheden med sig selv, for når andre kan, kan jeg da også. Længslen efter, at det skal høre op, findes nok i mange, men hvem tør bryde ud!

Hvad betyder familien for os?

AF ASTA MEDUM

Alle mennesker er vidt forskellige, og det må jo derfor også betyde, at man har det vidt forskelligt inden for familieforholdet, derfor kan man vel ikke skrive noget konkret om, hvad familien betyder for os, men bare prøve på at tage et skøn.

Jeg tror ikke, familien betyder så meget for os i dag, som den gjorde for bare een generation tilbage. I de fleste tilfælde tror jeg ikke, man har det sammenhold i hjemmet mellem forældre og børnene, som der var før i tiden. Både mennesker og tiderne har forandret sig meget.

Man kunne som eksempel tage familielivet ude på landet i gammel tid. Jeg tror virkelig, der var et sammenhold i familien. På de større gårde var der jo beskæftiget en lille flok af unge mennesker, både piger og karle, og de måtte hjælpes ad med både mark- og staldarbejde. Om aftenen sad man i stuen og hyggede sig sammen. Det er forståeligt, at der blev et godt sammenhold mellem disse mennesker, både unge og ældre. Om dagen arbejdede de hårdt sammen, og om aftenen hyggede de sig sammen. De havde ikke de muligheder, vi har i dag, for at komme ud at mødes med andre mennesker. For det første havde man ingen steder, man kunne mødes med andre, for det andet havde man ikke de transportmidler, vi har i dag, og for det tredje var lysten vel heller ikke så stor, hvis mulighederne havde været der, for at komme ud, for man havde en lang arbejdsdag bag sig, fra tidlig morgen til sen aften.

Hvis de unge blev gift, var det vel som regel med een fra nabogården eller med een af tjenestefolkene, og på denne måde beholdt man de samme arbejdsinteresser, der var noget at snakke om i familien. Jeg tror, det var grunden til, at det gode familieforhold bestod i hjemmet. Børnene fulgte i forældrenes fodspor.

Nogenlunde på samme måde var det vel i byerne før i tiden. Børnene boede hjemme, til de havde fået deres uddannelse, og for dem var det jo, som for landboerne, der var ingen steder, man kunne samles med andre. I de fleste tilfælde her blev børnene gift med en fra mors og fars bekendtskabskreds.

Så kan man godt spørge, hvorfor er sammenholdet ikke så godt

i dag, som før i tiden. Ja, der er, og kan selvfølgelig være mange grunde, og jeg vil prøve at trække nogle af dem frem.

I dag har alle, både unge og ældre, mulighed for at komme ud og træffe andre mennesker end lige dem, man omgås til daglig, og vi har muligheder for at følge med i, hvad der sker omkring os.

De unge flytter hjemmefra på et ret tidligt tidspunkt, måske fordi der ikke er plads i hjemmet, eller fordi man vil ud at stå på egne ben, og på denne måde skaber de jo allerede deres eget miljø, og det er vel i mange tilfælde helt anderledes end det, de kommer fra. Jeg tror, at allerede der kan grunden være til, at man glider fra hinanden i familien. De træffer mennesker f. eks. på arbejdspladsen, måske nogen, som er mere spændende end familien derhjemme, nogen man har fælles interesser med.

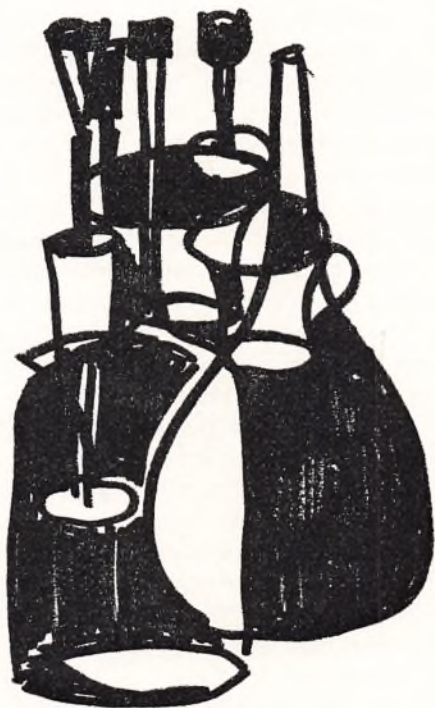
Nogen gange kan det vel også skyldes forholdene i hjemmet, at der bliver splittelse. Forældrene lever dårligt sammen, den ene af parterne har måske truffet en anden, det giver et underligt forhold derhjemme, og så bliver børnene hellere væk.

Generationskløften spiller vel også en stor rolle i nogen tilfælde. Forældre og børn forstår ikke hinanden, og man har ikke tid til at prøve på at forstå hinanden, prøve på at snakke sammen, man er bare enig med sig selv om, at det er den anden, der har fejlen, og så går man hver sin vej.

Så længe forældrene er levende, tror jeg alligevel i mange tilfælde, at familien har en vis kontakt med hinanden, men så snart forældrene er væk, tror jeg, at familieskabet tit ophører. De har måske fået en ægtefælle, som er så vidt forskellig, at man ikke har noget tilfælles. Selv om søskende har nogen tilknytning til hinanden, tror jeg, det glider ud, hvis ikke ægtefællerne har nogen fælles interesser. Man ser jo også tit, at søskende er så vidt forskellige som nat og dag, nogen holder sammen, ja, fordi man er af samme kød og blod, og fordi man synes, at det er man nødt til, når man er søskende. Men jeg tror, der er andre, der helt bryder kontakten med hinanden. Hvis man slet ikke har nogen tilknytning til hinanden og stadigvæk holder forbindelsen vedlige, fordi man er nødt til det, er det jo kun et falsk venskab, og så må man faktisk hellere lade være.

Nu ved jeg da godt, at det ikke er i alle tilfælde, at der ikke er et godt fællesskab i familien, men jeg tror desværre, at det er sådan i mange hjem. Vi har alle så travlt med vort eget, at vi slet ikke har tid til at være bare en lille smule for andre. Man kan jo godt undre

sig over, at vi ikke har tid, for vi har vel ikke engang halv så lang en arbejdsdag, som de havde før i tiden. Dengang havde man ligesom mere venlighed tilovers for andre, ikke bare imellem familien, men i det hele taget. Nu er vi efterhånden ved at være så kyniske, upersonlige og hårde, det er kun penge og den høje rang det gælder. Vi stræber efter mer og mer og glemmer tit, at vi er mennesker, og at vi kun lever en gang.

Fremtidens familie

Af INGE STIDSEN, elev 71-72

Intet er så svært som at spå om fremtiden, men det kan nok ikke være andet, end at man gør sig sine tanker om, hvad den vil bringe, ud fra det der sker omkring os. Fremtidens familie! Meget tyder på, at det traditionelle familiemønster er ved at have overlevet sig selv, og dog vil der vel nok blive en lille rest tilbage af det. Tidligere var familien mere samlet, end den er i dag. Det meste af arbejdet blev gjort indenfor hjemmets rammer. Men så fandt man ud af at rationalisere – fabrikkerne skød op rundt omkring. Far tog på arbejde og var borte fra hjemmet det meste af dagen. Men ikke nok med det. Efterhånden kom også mor ud på arbejdsmarkedet. Man oprettede institutioner, hvor børnene kunne blive passet og beskæftiget, mens far og mor var borte fra hjemmet. Alt dette skete på godt og ondt, og udviklingen kom med så rivende hast, at det har knebet at følge den op. Nu er man ved at indse dette og så småt ved at tage de deraf følgende konsekvenser. Fremtidens familie! Hvordan bliver den? – Mere rationalisering, mere fritid – den situation må følges op. Man får bedre tid og flere kræfter til at dyrke sine interesser – gøre de ting, man har lyst til, og det er vigtigt, fordi det daglige arbejde bliver mere og mere mekaniseret. Så skulle der altså efter alle sole-mærker at dømmes blive bedre chancer for et blomstrende familieliv i traditionel forstand. Der er altså bare det ved det, at vores etik – vores moralopfattelse er ifærd med at ændre sig – blive taget op til revision – hvorfor gør vi dette eller hint? – Kan vi finde en fornuftig forklaring på det – hvis ikke, må det afskaffes og ændres. Det vil uvægerligt få indflydelse på fremtidens familiemønster. Men hvordan bliver det så? – Centralisering. Man kan allerede begynde at spore det. Der bliver bygget komplekser, der ligesom er et samfund i samfundet. Lad os et øjeblik skrue tiden frem og prøve at forestille os en ganske almindelig families daglige liv. – Far og mor går på arbejde hver sin halvdel af dagen – mor i forretningscentret – far i fabrikscentret. Det er derfor mest praktisk, at de har hver sin bil. Ganske vist ligger forretningscentret ikke ret langt borte, men når man skal have et barn på vuggestue og to i børnehave, er det nu meget rart med en bil. Den store går i skole og bagefter på fritidshjem, for ganske vist er den ene af forældrene jo hjemme, men

børn har godt af at være sammen med andre børn – osv. osv. Desuden er der en del at passe. Far maler i sin fritid, og mor er med i et udvalg, der tager sig af familiernes trivsel. De bor i et stort kollektiv. De kan selv lave mad, hvis de vil, men de behøver det ikke. Det hele kan trækkes i en automat. Man kan tage den med op til sig selv og hygge sig i familiens skød, eller man kan sidde i restaurationen og snakke med venner og naboer. Fra restaurationslokalet er der udsigt til det store grønne område, hvor børnene kan boltre sig. Bagved ligger bygningen med de små lejligheder, hvor de unge flytter hen, hvis der opstår problemer i hjemmet, eller når de bare simpelthen af den ene eller anden årsag ønsker at få deres eget. Man har alt, hvad man skal bruge, indenfor rækkevidde: Det store socialcenter findes i stueetagen – socialkontor, læge, rådgivningsklinik – osv.

Som det her er skitseret, kommer fremtidens familie til at leve i et centreret samfund. Hvad det vil medføre, er svært at svare på, men man har jo lov at gøre sig sine tanker om det. –

Erstatninger for hjemmet

AF INGER J. SCHULTZ

Heldigvis er det de færreste børn, der ikke kan vokse op i et naturligt hjem med mor og far eller måske et hjem med en enlig mor eller far. Som indledning kan denne udtalelse virke forhastet eller som en blind underkastelse for vor civilisations familiemønster og -opdragelse. Det følgende skal bekræfte, afkræfte eller i det mindste nuancere udtalelsen. Der findes børn og unge, som ikke har et hjem, eller hvis hjem skønnes for uegnet til at påtage sig opdragelsen, og spørgsmålet er, om vi kan opveje mangelen, så de ikke vokser op under dårligere betingelser end andre.

De senere års udvikling er gået i retning af at tilbyde forældrene støtte af forskellig art, så der ikke bliver tale om fjernelse af børnene. Det er værd at betone, at disse støtteforanstaltninger, først og fremmest økonomisk hjælp, socialrådgivning og familievejledning, er tilbud, som forældrene kan tage imod eller forkaste efter eget forgodtbefindende; men de fleste tager i vid udstrækning imod den hjælp, så dårlig økonomi i hjemmet ikke længere er den primære årsag til børns og unges fjernelse; sygdom i hjemmet er også blevet en sjælden grund, for blot at anføre et par eksempler. Alligevel viser statistikken, at antallet af børn og unge anbragt udenfor deres eget hjem ligger nogenlunde konstant, hvor man skulle vente en betydelig nedgang. Men i de tilfælde, hvor hjælp bliver afvist eller behandlingen af hjemmet tager længere tid, kan det blive nødvendigt at anbringe børnene udenfor hjemmet.

Efter vor lovgivning skal der tages hensyn til barnets eller den unges tarv. Her skal kun citeres 2 paragraffer af »Lov om børne- og ungdomsforsorg«: § 1, hvori det hedder: Børne- og ungdomsforsorgen har til formål at sikre, at børn og unge vokser op under forhold, der fremmer en sund sjælelig og legemlig udvikling, og § 39, hvori der står: Ved valg af anbringelsessted skal børne- og ungdomsværnet sørge for, at barnet eller den unge kommer under forhold, der fremmer hans sjælelige og legemlige udvikling og giver mulighed for en uddannelse, der svarer til hans evner og anlæg. Stk. 2. Såfremt forsorgen ikke kan påregnes at blive ganske kortvarig og hensynet til en påkrævet behandling eller til særlige forhold hos forældrene ikke tilsiger andet, skal børn så vidt muligt anbringes i

familiepleje. Stk. 3. Socialministeren fastsætter vejledende takster for plejeløn.

Når vi holder os lovens ord for øje, måtte vi vente, at mange børn er anbragt i private familier, men det er – relativt betragtet – ikke tilfældet. Følgende tal er hentet fra Statistisk årbog 1971, tallene er pr. 31.3.1969: I alt var 11.958 børn og unge anbragt udenfor eget hjem, heraf var dog 1.111 hjemgivet på prøve, 1.729 var anbragt i privat pleje, 6.544 på børne- og ungdomshjem (enkelte ungdomspensioner medregnet), og de resterende på anden måde, f. eks. på kostskole. Disse forskellige anbringelsessteder må for en kortere eller længere tid erstatte hjemmet, kun i de færreste tilfælde vil man forsøge at omdanne det til et nyt hjem; oftest arbejder man på en tilbagevenden til forældrene.

Loven siger indirekte, at private plejihjem er de bedst velegnede erstatninger; når de udnyttes i så ringe udstrækning, må der være en forklaring eller flere. På grund af den hellige forældremyndighed viger man mange gange tilbage. Endnu kan en moder rent faktisk afskrive et barn uden at fraskrive sig det på papiret, bortadoption er hermed udelukket, og anbringelse i privat pleje tvivlsomt, da moderen har forholdsvis let ved at kræve det tilbage. I »Lov om børne- og ungdomsforsorg«, § 31, står ganske vist: Børne- og ungdomsværnet kan bestemme, at et barn eller en ung ikke uden rimelig grund må flyttes fra et plejihjem. Det kan endvidere bestemmes, at et barn eller en ung ikke må hjemtages fra et sådant hjem, såfremt dette i væsentlig grad ville stride imod barnets eller den unges tarv. Her står, at barnets tarv er det afgørende, men en anden faktor gør sig bestemt også gældende, nemlig hvad der er bedst for moderen; tør myndighederne – dersom hun kan tilbyde barnet et betryggende hjem – sige nej og dermed ødelægge meget for denne moder. Barnet må i et sådant tilfælde kunne indordne sig i et nyt miljø med en anden familiesammensætning og andre omgivelser.

I de fleste tilfælde er de unge mødre dog indstillet på at skabe et hjem for barnet. De fleste anbringelser i private plejihjem er af småbørn, som hjemgives, når moderen er færdig med en uddannelse eller er blevet mere moden og har fast arbejde. En del er anbragt hos slægtninge, som modtager plejeløn, og derved er de med i statistikken.

Små børn er så søde og nuttede, siden bliver de frække! Hvorledes skal man ellers forklare, at der er anbragt over dobbelt så

mange børn i alderen 7–14 år end fra 0–6 år, og at antallet af drenge er rundt regnet dobbelt så stort som antallet af piger. Der er selvfølgelig andre grunde, men den ovenfor anførte er ikke uvæsentlig, især ikke når man betænker, at piger bliver stimulerede i pusse-
nusse-lege, mens drenge får legesager, der kræver større legem-
lige udfoldelser. Nogle får små søskende, ofte halvsøskende, som
størsteparten af opmærksomheden bliver rettet imod. En del børns
forældre bliver skilt, når børnene er i den nævnte alder. Andre for-
ældre holder sammen for børnenes skyld og lader deres følelser få
afløb på anden måde: manglende solidaritet mod de andre i fami-
lien, drikkeri, skænderi, kulde mod barnet, som nu ødelægger deres
liv, o. s. v.

Alle mener sikkert, at det er synd for disse børn, at de skal vokse
op på en institution eller vandre frem og tilbage mellem hjemmet
og forskellige institutioner; men hvor mange familier tør påtage sig
at give dem en bedre opdragelse. Hvem vil påtage sig at ofre halve
og hele år på at genopdrage dem, ændre deres sprog, deres vaner
og de normer, som de har tilegnet sig i det oprindelige miljø?

Mange, som har tilbragt lang tid på et børnehjem, holder for-
bindelsen vedlige, også efter at de selv har stiftet familie, mens
andre bestemt ikke kan tale om barnelivets fagre dage på insti-
tutionen.

Her vil jeg lade et par 15–20 årige fortælle.

Først A., der er glemt barn og opvokset i et – selv efter daværende
forhold – gammeldags børnehjem, under en bestemt religiøs livs-
anskuelse.

»Hjemmet virkede gråt, koldt og sterilt – det er det indtryk, jeg
stadig har af det. Der gik en flok voksne, som vi faktisk ingen kon-
takt havde med. Hvis vi endelig var kommet i snak med en med-
arbejder, skulle hun altid gå fra vagt, inden vi var nået ind til
sagens kerne. Der var ingen, som vi ville betro os til, for der var
ingen, som gav udtryk for, at de ville tage imod vores fortrolighed.
Det kunne jo ske, at vi havde noget på hjerte, som vi gerne ville tale
med en bestemt om, men så var vedkommende der faktisk aldrig.
Derfor prøvede vi at løse problemerne i elevflokkene uden de voksnes
vejledning. De stolede ikke på os; det var hårdt, at de aldrig kunne
glemme ens små fejltrin, i umindelige tider derefter kunne de blive
ved med at sige: »Vi husker godt dengang, du gjorde det og det . . .
det skal vi ikke glemme dig for«, og det selv om vi havde måttet
angre og tage vores straf. Vi gik i den offentlige skole, men vi måtte

ikke komme sammen med skolekammerater efter skoletid – og i flokken skilte vi os ud på grund af påklædningen, der var pæn nok, men alligevel anderledes. Sexualoplysningen (som skal gives) var middelmådig; især husker jeg, at der opstod vild panik i os, da en ældre elev fik menstruation for første gang, og da en medarbejder kom til med et bind, var hendes eneste kommentar: »Det er naturligt; put bindet her ned i bukserne, så bliver de ikke griset til.« Der var ikke noget med, at vi yngre kunne få nogle saglige oplysninger om menstruation. Når vi blev ældre, lød deres formanende ord: det er dyrisk at omgås drenge, til os. Det hele skulle være så korrekt og moralsk. De fleste af os endte senere på ungdomshjem, for da vi blev udskrevet fra børnehjemmet, skulle vi prøve meget af det, som var forbudt før – og så kom vi altså over i den anden grøft.

At komme på ungdomshjem var som at komme ind i friheden; fra den første dag kunne jeg gå ud hver aften undtagen fredag. Men det var alligevel ikke et sted, jeg ville tage mine kammerater med, for så skulle vi være i dagligstuen. De andre elever på institutionen havde jeg jo ikke selv valgt, men det gik nu helt godt med at ens. Det værste var gruppemøderne med psykiateren – de var ubehagelige, fordi de enkelte elevers fejltrin blev drøftet; det var meget sjældent, at en positiv handling blev taget op der. Jeg savnede en væрге og var lidt misundelig på de andre, som havde væрге eller havde bevaret kontakten med deres tilsynsvæрге, som inviterede dem hjem til sig privat, ringede til dem eller skrev.« Her afbrydes A.s beretning. En forældreløs pige siger: »Jeg var gennem lang tid glad for at være på børnehjemmet, men hvor ville jeg gerne – bare én gang – have oplevet den rigtige julestemning i en privatfamilie.«

Her følger nu kommentarer fra andre, der har vandret mellem hjem og institution. »Det, jeg husker bedst, var de store, kolde soverum.« »Jeg var 2 år på X-hjem, og det var skønt, for der var heste, som vi måtte ride rundt på.« »Jeg blev straffet med 1½ år på børnehjem, fordi mine forældre holdt abefest og sendte mig ned efter flere øl på værtshuset. Der var der gæster, som drak mig fuld. Tiden på børnehjemmet var dog ikke så slem for mig, da en dame (medarbejder) lod mig komme og gå i hendes private hjem.« »Vi kunne komme gratis op i Himmelbjergtårnet, bare vi sagde »Gården«. De, der kom efter os i køen, sagde så også »Gården«, men de kunne selvfølgelig ikke forklare, hvad tegnet betød, og så grinte vi, når de stod der med lange ansigter.« »Der var alt for strenge regler

på skolehjemmet; man forventede slet ikke, at vi kunne opføre os ordentligt, og så gjorde vi selvfølgelig alt det, vi ikke måtte, i smug.« »Jeg ville skamme mig, hvis mine skolekammerater vidste, hvor meget jeg fik i lommepenge, og hvor mange fællesgoder der stod til vor rådighed på institutionen.« »Vi var tre børn i en lille lejlighed i et dårligt kvarter. Far er meget stejl, og det er jeg også; hvis han bebrejdede mig et eller andet – og det gjorde han ofte, især når han var fuld – så svarede jeg igen; og et større skænderi var igang. Jeg ville ikke bryde af, selv om han som regel havde ret. Det gik ud over de andre. Jeg blev anbragt på institution første gang, da jeg var en 9–10 år, og siden har jeg været på – jeg kan ikke huske hvor mange – men hjemme indimellem.« Disse utallige institutioner var 3 eller 4 forskellige gennem en femårig periode. For en ordens skyld skal her medtages et par eksempler på deres unuancerede karakteristik af pædagoger og andre institutionsansatte: »De er kolde som isbjerge.« »Alle voksne er dumme.« »De var der kun for at snage og sladre om os.« En sjælden gang lyder det: »Hun gav sig virkelig tid til at høre på os,« eller »han havde tit en særegen måde at løse praktiske ting på, vi morede os over det og beundrede ham samtidigt.«

Der er ingen tvivl om, at A. har oplevet børnehjemmet, sådan som det er fortalt; men om opvækstmiljøet var så forfærdeligt og upersonligt, er et spørgsmål. Hendes kritik må ikke bruges på nuværende institutioner, for i dag vil man ikke finde nær så grelle eksempler på børnehjem. Kritikken skal stå som en »advarselstavle«, for der er stadig områder, som ikke er helt udbedrede. De fleste af de øvrige udtalelser kommer fra unge, som endnu ikke var/er resocialiserede. De unge, hvis egne og/eller hjems problemer blev løst med anbringelse eller forsvandt af sig selv, er meget underrepræsenteret. Men de kan vise visse tendenser.

Børn og unge fra socialt meget dårlige hjem har yderst svært ved at adskille forholdene i hjemmet og forholdene på institutionen og kan ikke stedfæste oplevelser. De opholder sig et sted, men lever stadig i familiemiljøet. Derfor erkendes institutionen kun som en upersonlig opbevaringskasse eller som en tåget parentes med ingen eller få uvæsentlige særkendetegn, som f. eks. et æbletræ eller heste. At opholdet mangler lyse og positive oplevelser, kan også skyldes, at den enkelte ikke får fred til at ligge et sted, hvor tid og rum ikke eksisterer for ham, og filosofere over positive oplevelser. Der vil altid være andre, som kalder, kammerater eller voksne.

Der klages over manglende fortrolighed mellem elever og ansatte. De større elever viger også selv tilbage for at betro sig til de voksne af usikkerhed for, at det bliver ført ind i deres journal og skal følge dem livet ud. Mange føler, at det at tage mod en fortrolighed hører med til pædagogens arbejde, og at deres lille hemmelighed kun har gyldighed i vedkommendes arbejdstid. Og endelig udleverer man sig ikke gerne til andre uden at få lidt igen.

Mange institutions-opdragede danner sig illusioner. Lykken er at være vokset op i et naturligt hjem! eller at have oplevet en familie-jul, at have haft en mor til at fortælle godnathistorier eller at have været med far på fisketur. Illusionerne vogtes som tabuer, for inderst inde er de klar over, at virkeligheden ikke kan stå mål med deres fantasibilleder.

Medarbejdernes gode eksempel er et af de pædagogiske virkemidler, man benytter i institutionsopdragelse. Men hvem skal barnet efterligne: forældrene, der drikker, bander, skælder ud og fortæller sjoforter – eller pædagogerne, der hverken drikker eller bander, i hvert fald ikke i arbejdstiden. Ved at vise børnene et mindre asketisk eksempel kan man sikkert give dem en mere naturlig indstilling. Der kunne f. eks. holdes et par årlige husfester, hvor de voksne hver får et par øl eller et par glas vin – og hvor børnene eller de unge også fik lidt. Skulle det være så forkasteligt og umoralsk? Det finder sted i de fleste naturlige hjem.

En af de større mangler – subjektivt betragtet – ved institutionsopdragelse er, at eleverne får et forkert indtryk af voksenverdenen. De, der kommer fra socialt meget dårlige hjem, har fra deres oprindelige miljø visse nogenlunde korrekte opfattelser med om forældre, der kommer trætte hjem fra arbejde, som aften efter aften sidder og halvsover i samme stol, som aldrig går ud at more sig, som sjældent får de ting, de ønsker sig, som bruger megen tid på at diskutere penge og om de skal have endnu en bajer. Og det indtryk, de danner sig af pædagogernes privatliv, er lige så ensformigt og gråt. Når medarbejderne er så korrekte i arbejdstiden, må de være mindst lige så kedelige i deres fritid. De anses for værende tilfredse med at læse avis, kigge fjernsyn og drikke kaffe. Om fester med spiritus, latter og pjank hører eleverne intet; at socialpædagoger også følger pludselige indskydelser til at gøre noget fjollet, f. eks. danse rundt om et bord og synge julesalmer midt om sommeren, oplever eleverne ikke; at interesser og oplevelser udenfor arbejdet i perioder optager medarbejderen stærkt, bliver sjældent klart for

dem. Børn fra et almindeligt hjem har et langt mere nuanceret billede af de voksnes verden; de oplever også i langt højere grad, at voksne foretager personlige valg. Børneværnselever opfatter mange valg som administration af lovparagraffer, skrevne såvel som uskrevne. Det er måske alligevel ikke så mærkeligt, at de så ofte trodser alle gode bestræbelser for at få dem resocialiserede, for med det dystre indtryk, de har af samfundet, gælder det om at undgå det så længe som muligt, og om at prøve alt det spændende mens tid er.

Børnehjemmene bør gøres mindre. Herfor taler ikke blot de anførte kommentarer, men også, at børn fra dårligt miljø i København ikke bevarer kontakten med hinanden efter udskrivningen – og relativt sjældent med institutionen, hvorimod de samme børn holder forbindelsen med sommerferiehjemmet nogenlunde vedlige; og de har dannet sig et meget tydeligt, nuanceret billede af stedet og personerne.

'Børn fra socialt dårlige hjem' er nævnt mange gange, og de udgør en stor procentdel af de indskrevne; men man kan ikke vende det om og sige, at alle disse truede børn ender på institution. Hvis de har sluttet kontakt med en person udenfor hjemmet, f. eks. bestemoderen, eller hvis de har allieret sig med en af forældrene, så de ikke står midt i »skudlinjen«, kan de vokse op i det miljø, uden at tage nævneværdig skade; deres solidaritet og dømmekraft vil endda i mange tilfælde være skærpet.

Valg af anbringelsessted foregår i praksis ved, at børneværnet ringer til en række institutioner, før det finder en ledig plads. Deres kriterier for anbringelse kan synes endnu mere vilkårlige; nogle børn fjernes på meget spinkelt grundlag, mens andre kan vokse op i kriminelt og/eller utugtigt miljø, uden at nogen griber ind.

Antallet af 15–20 årige anbragt udenfor eget hjem er af samme størrelsesorden som antallet af 7–14 årige, altså mellem 4.500 og 5.000, men heraf er kun ca. 1.000 anbragt på ungdomshjem.

På hjem for unge piger har ca. halvdelen tidligere været på institution – og forholdet er næppe meget anderledes for unge mænd. De fleste af disse kommer p. g. a. tilpasningsvanskeligheder og fra dårligt miljø, men også nogle institutions-opdragede, som skulle »leve livet«. Den anden halvdel kommer fra pæne – nogle ville kalde dem borgerlige – hjem, hvor en tilfældig besøgende aldrig ville placere fejlene i miljøet, men altid hos den unge selv. I enkelte tilfælde er der tale om almindelige – men forstørrede – pubertetsvanskeligheder, som forholdsvis let kan overvindes ved medarbej-

dernes upartiske mægling mellem den unge og forældrene. Hovedparten af de ny-anbragte kommer dog p. g. a. store problemer, som først er opstået i hjemmet samtidig med deres pubertetsalder. Problemerne kan have været der før, men bliver først registreret af den unge, når han/hun kommer i pubertetsalderen. I akterne og de unges egne beskrivelser er der mange lighedspunkter.

Mange er vokset op hos en enlig moder, de er enten født udenfor ægteskab eller er tidligt blevet skilsmissebørn. Sålænge de var mindre, har hun taget sig af deres opdragelse og ofret tid på dem. Men nu, da de er større, kan hun overlade dem mere til sig selv, og hun kan få mere privatliv. Det er underordnet, om moderen gifter sig igen eller har skiftende elskere. I begge tilfælde svigter hun set med den unges øjne. Og det hjælper umådelig lidt, at den unge får båndoptager eller en tier til at more sig for, mens de voksne tager på skovtur. Moderen har svigtet ved at lade sig lokke bort fra det hidtidige familieliv af en for barnet/den unge ligegyldig person. Billedet af moderen bliver flersidigt, på den ene side er hun stadig den ideelle moder som før, på den anden side har hun kastet sine følelser i grams til nogen, som slet ikke er hendes kærlighed og fortrolighed værdig. Det store barn eller den unge vil godt acceptere, at moderen indgår ægteskab, for de går rundt med forestillinger om den ideelle fuldendte familie, men den udvalgte kan ikke leve op til deres forestillinger, som er pubertetstidens kredsen om den store, sande kærlighed. Hertil kommer så yderligere modstridende, ubearbejdede tanker om sexuallivet. Det er ofte berettiget at tale om følelseskolde hjem. Det kan man også i de tilfælde, hvor parterne har følelser nok, men ikke er på bølgelængde.

Nye hel- eller halv søskende kan få tildelt størsteparten af forældrenes opmærksomhed; moderens lille fejltrin skal ved ægteskabs indgåelse helst fjernes, så det ikke virker belastende på de andre i familien. Den unges overflødighed kan også skyldes forældres strenge normer p. g. a. f. eks. stærkt religiøst engagement, og den unge vil kun være fuldtud accepteret, når han/hun går ind under disse normer. Den anbragte håber mest på en tilbagevenden til de gode gamle dage i hjemmet, da alt var lutter idyl. »Hvis jeg opfører mig godt her på institutionen og ikke rømmer herfra og tager ophold hjemme, kan mine yngre søskende blive hos mor, og så kan det jo være, at jeg får lov til at komme hjem snart.« »Tænk, da jeg var hjemme på weekend, var min mor og jeg i skoven for første gang igen efter mange års forløb.« »Alt går mig imod. Min mor har giftet

sig, men han er ikke god ved hende.« »Jeg ville ønske, min mor og jeg havde hinandens fortrolighed.«

Det fremgår tydeligt, at børn af enlige mødre er mest truede. Antallet af børn vokset op hos enlige fædre er meget mindre, så der kan ikke foretages sammenligninger. Praksis ved skilsmisse er, at moderen får børnene tilkendt, også i de tilfælde, hvor både hun og faderen skønnes egnede som opdragere, også i de tilfælde, hvor hun og børnene må skifte miljø. Er det nu så givet, at daginstitution plus moder er bedre for dem end daginstitution plus fader, forudsat at han begærer forældreretten. Kan børn og unge ikke lettere indse betydningen af en fremmed kvindes tilstedeværelse i hjemmet, hun kan dog påtage sig husførelsen til alles gavn, end af en fremmed mands indtrængen? Og mon ikke børnene får større støtte fra omgivelserne til at acceptere forholdene. Eventyrfortællerne er måske gået udenom stedfædre, fordi prinsessen i dette tilfælde ikke var arving til det halve kongerige.

Ungdomshjemmenes klientel er altså ret så blandet. Unge fra socialt dårligt miljø skal leve op til højere idealer, end deres hjem har givet dem, og deres situation er ofte forværret med forældrenes irritation over den ulejlighed, som den unge selv og myndighedernes indgriben giver dem – og deres problemer kan være kædet sammen med den anden gruppes. Langsomt opbygges eller genopbygges et normsæt, der ikke får dem til at løbe panden mod samfundets normer. De lærer efter et par forgæves forsøg at klare et arbejde over en længere periode.

Det er langt sværere at hjælpe de følelsesmæssigt frustrerede. Det er umuligt fra den ene dag til den næste at få deres følelsesliv bragt i harmoni. De forestillinger, de havde om det gode, er bristet, og det, de opfattede som hæsligt, ser de hos deres nærmeste. Deres høje idealer om kærlighed brister hver gang, for de forventer langt mere end de selv er i stand til at yde. Naturligt nok spekulerer de meget over begreberne kærlighed og sex, men de to ting kan de ikke udrede fra hinanden. Og i deres fantasi blomstrer disse begreber frodigt, indfiltret i hinanden. Anbringelsesgrunden kan være den unge piges påståede uterlighed mod hende fra stedfaders side; men efter en tids forløb har hun ændret opfattelse og kan vende tilbage. Der findes ingen værdier i verden for dem. Det er ikke mere forkert, at de prostituerer sig, end at moderen giftede sig. Det er ikke forkert at stjæle, når man selv må undvære så meget.

Spirerne til en etisk vurdering er for hånden. Følgende har gjort

indtryk på mig: Fire 14–18 årige piger – en institutions-opdraget, en fra socialt dårligt hjem og med institutionsophold bag sig, de to andre fra pæne hjem med stedfader – måtte hver vælge en bog til frilæsning. De skreg i munden på hverandre: H. C. Andersens eventyr til mig! De elskede at få læst folkeeventyr op, og de snakkede med som 3-årige børn; f. eks. havde jeg kun læst et par sider af et eventyr – i hvilket en lille hund optræder som fortryllet person, men den øvede både gode og onde gerninger, og vi kendte ikke dens sande natur – da de afbrød: »L. (en af de fraværende elever) er nøjagtig som denne hund,« derefter opstod en del diskussion om hundens og L.s sande natur, inden de pludselig blev utålmodige efter at høre eventyret til ende og få gåden løst. De havde hørt alt for få af disse eventyr med prinser og prinsesser, der – som dem selv – bliver stillet over for næsten uløselige opgaver.

Institutionerne gør brug af forskellige pædagogiske hjælpemidler. For det første betyder anbringelsen, at den unge er borte fra irritationsmomenterne. Ved weekendbesøg kan man fra institutionens side få forældrene til at spørge om ting, som den unge har klaret tilfredsstillende. Og omvendt kan man gennem den unge bede forældrene om hjælp, gran til juledekorationer eller lign., begge parter vil føle sig bærede og vide, at de kun kunne hjælpe, fordi de tilfældigvis var i familie med hinanden.

Gruppeterapien betragtes som den bedste behandlingsmetode, sammen med tomandssamtaler. Elevernes forskellige handlinger bliver taget op på møder, så de kan lære af hinandens gode og dårlige erfaringer; pædagogernes arbejde her består i at få den enkelte til overfor sig selv og de andre at begrunde, hvorfor handlingen var positiv eller negativ. Gennem beskæftigelsesterapi skal de opnå selvtillid og glæde ved at have fuldført noget påbegyndt – her kan de eventuelt også opdage, i hvilken retning deres erhvervsønsker går. Hvis de ytrer ønske om at få udearbejde, skal de stimuleres til at ville yde en præstation. Udslusningen af institutions-miljøet sker gradvist, så de i begyndelsen får hjælp til at klare nye problemer. De unge ved, at personalet har vilje til at hjælpe dem, når de har lyst til at blive hjulpet. Her har de alligevel et af de faste holdpunkter. Efter udskrivningen vender mange tilbage på besøg – især de, der i anbringelsestiden var mest provokerende overfor personalet – de kommer for at vise, at de nu klarer sig fint.

Nogle klarer sig, andre går ind i socialkontorernes faste klientel. Hvorfor?

Her kommer jeg til at tænke på Max Frisch's »Du skal ikke gøre dig et billede«, hvorfra følgende citeres: En lærerinde sagde engang til min moder, aldrig i dit liv vil du lære at strikke. Min moder fortalte os meget ofte den dom, hun har aldrig glemt den, aldrig givet slip på den; hun er blevet en lidenskabelig og usædvanlig strikkeske, og alle de strømper og huer, handskerne og trøjerne, som jeg nogentid har fået, i sidste ende har jeg hint ondsindede orakel at takke for dem! . . . Max Frisch's moder kunne vise spådommen trods, men hun kunne ikke fornægte den, hun blev ved med at strikke.

Det virkelig gode resultat skyldes sjældent institutionen, men en enkeltpersons hjælp, intelligens eller det, at viljen til at yde noget i en bestemt situation overvinder usikkerheden.

Her fortsættes A.s beretning: »Fra ungdomshjemmet kom jeg i huset hos en yngre familie med børn. Det var simpelthen pragtfulde mennesker, som forstod mig, og som havde tillid til mig. Da jeg trods alt stak af, var jeg noget betænkelig ved at vende tilbage, men de tog med åbne arme imod både min ven og mig, stiltiende blev vi accepteret som datter og svigersøn i familien, og nu er de bedste-forældre for min datter. Vi snakker om alt, inden der opstår problemer, jeg ved, at jeg altid kan hente råd der; men der er nu også mange ting, som man selv sætter sig ned og tænker over, f. eks. det med økonomien: hvis man vil have tingene til at gå godt, kan man få det til at gå. Og jeg – og min mand – vil give vores datter en god opvækst. Det ville have været svært, hvis jeg havde været enlig mor.«

A.s beretning slutter som en solstrålehistorie, men dem er der heldigvis flere af. Kærligheden har forvandlet flere unge til ukendelighed på kort tid. Andre er blevet ansvarsbevidste den dag, de stod med et spædbarn, og det går måske godt fremover.

Påstanden om, at den unges intelligens skulle have indflydelse på behandlingen, vil virke anstødende på mange. Det er dog tilfældet. Vedkommende vil ved gruppemøderne lettere kunne sætte sig ind i situationer, som bliver analyseret, og som i en slags leg være med til at argumentere. Han/hun vil også lettere kunne ændre sit eget adfærdsmønster, hvis de får forelagt et alternativ med logiske argumenter, som taler herfor. De lider ikke så mange nederlag. Deres erhvervs muligheder er mere tillokkende. De kan lettere sætte sig et mål, og de har et højere mål at stræbe mod.

Konklusionen må blive, at de her omtalte børn og unge har været »stedbørn«. Erstatningerne for det naturlige hjem har hjulpet dem,

så de er vokset op under tilfredsstillende materielle forhold. Når talen er om barnets eller den unges personlige udvikling, har institutionerne ikke haft samme succes. For nogles vedkommende gælder, at vanskelighederne stadig er der, tilpasningsvanskeligheder, manglende tålmodighed, rastløshed, manglende økonomisk sans, manglende evne til at administrere fritiden o. s. v. De glider over i rækken af socialhjælps-modtagere. De lever desværre netop op til vores forventninger til dem: ser vi ikke ofte i avisen ved omtale af tyveri m. m. betegnelsen »tidligere børnehjemslev«. De, der klarer sig over forventningerne, fortjener flidspræmie.

Danmark – Norden – Europa

AF CHRISTEN CHRISTENSEN

Skolens 3. bededagsmøde havde vi samlet om hovedemnet: Danmark – Norden – Europa. Problematikken omkring vor tids vigtigste afgørelse: Fællesmarkedsspørgsmålet blev belyst i en række foredrag og yderligere behandlet i de efterfølgende debatter.

På baggrund af den afgørelse, der nærmer sig, havde vi ventet stor interesse for emnet. Tilslutningen var pæn, men ikke overvældende. Karakteristisk var det, at deltagerne for langt de flestes vedkommende var modstandere af fællesmarkedet. Åbenbart er det mest modstanderne, der føler et behov for oplysning om de reelle forhold. Tilhængerne – de frelste – må vel være så oplyste om tingene, at der ikke er mere at hente for dem. Ejendommeligt var det, at politikerne, der ellers selv taler kraftigt om nødvendigheden af oplysning, næsten ikke var til at trække ud af busken. Kun en enkelt henvendelse ud af ca. 20 gav resultat. Man fristes til at spørge: Er det fordi, man ønsker oplysningen givet med et ganske bestemt fortegn?

Et fuldstændigt referat af mødet ville sprænge årbogens rammer. Vi må derfor indskrænke os til at citere nogle uddrag af de referater af foredragsholderens indlæg, der bragtes i Ringkøbing amts dagblad, som vi iøvrigt vil takke for en god og saglig dækning af mødet.

Forfatteren Hans Edvard Teglers talte om emnet »Og gamle Danmark skal bestå, – men hvordan?« og sagde bl. a.:

På overskriftens spørgsmål vil hovedparten af Danmarks befolkning svare: Naturligvis skal Danmark bestå, medens hovedparten af de ledende under fire øjne siger: Det er en umulighed. – Vore nuværende problemer er overgangsvanskeligheder. I virkeligheden har Danmark mulighed for en strålende fremtid. Vi ved meget lidt om Danmarks økonomi ved en evt. indtræden i fællesmarkedet. Der er f. eks. landbrugskrise i alle industrisamfund – mere eller mindre. Og u-landenes problemer løses kun i, at de selv øger deres landbrugsproduktion. Redningen af vort landbrug ligger ikke der.

Vi må nok satse på en drastisk omlægning. Vi må producere landbrugsvarer, som er så kvalitetsbetonede og luksusprægede, at de kan gennembyrde alle toldskranker i kraft heraf. Vi vil få en barsk

overgangsperiode, hvis England indtræder, og Danmark bliver uden for fællesmarkedet, men det bliver barskt under alle omstændigheder.

Om industrien sagde han: Mange faktorer er os imod. De store udenlandske koncerner er lagt an på masseproduktion – og i Danmark har vi ingen virkelig store virksomheder. Derimod har vi mange dygtige industrifolk, som kan »løbe mellem benene« på de store i kraft af større evne til at omstille sig med deres mindre virksomheder. Nogle virksomheder herhjemme vil komme i klemme, uanset hvad vi gør. Men er vi fleksible nok, behøver vi ikke melde os ind i fællesmarkedet. Der skal være »grøde i skovbunden« – nye virksomheder skal gro frem.

En anden ting – i fællesmarkedet får vi ingen legal mulighed for at begrænse indvandring af kapital. De danske banker bliver afhængige af de tyske. Vi vil være i fare for at blive et »filial-land«. Spørgsmålet kan let blive: Vil der være en chance for de kvikke hoveder herhjemme – eller bliver de i et fællesmarked henvist til at blive funktionærer i en tysk eller fransk koncern?

Næste foredragsholder var redaktør K. Spangenberg-Schmidt, Politiken, der talte om emnet: Er Norden en utopi?

Spangenberg-Schmidt gik kraftigt ind for et forenet Norden. I fællesmarkedet bliver Danmark kun en tysk provins, sagde han. Han fandt det naturligt, hvis man igen vender sig til tanken om et forenet Norden, trods alle tilbageslag for denne tanke. Det må og skal lykkes, så vi ikke i desperation kaster os i det løvens gab, der hedder fællesmarkedet.

Modstanderne af et forenet Norden søger at få det til at se ud som en romantisk grille, men i virkeligheden er der langt mere, der allerede i dag binder Norden sammen, end der binder Fællesmarkeds-landene sammen. Der skal kun tages et forholdsvis lille skridt, og det skal lykkes. At melde sig ind i fællesmarkedet vil være det samme som betingelsesløs kapitulation. Et forenet Norden skulle have mulighed for at øve større handelstryk på fællesmarkedet end Amerika og England har. Vi skal ikke lade os opsluge, men være os selv i Norden, derved får vi netop det rette forhold til fællesmarkedet.

Lørdagens første indlæg var af fylkesarbejdssjef Eiliv Bakke, Norge, der bl. a. sagde:

Det norske storting er ved at blive et overstatsligt organ. 120 af dets 150 stortingsmænd er medlemmer af sammenslutningen Europa-

bevægelsen, der som sit erklærede mål har øget kulturel, økonomisk og militær integration, altså på vej mod den europæiske forbundsstat. Der er opstået en kløft mellem stortingsvilje og folkevilje. Et stort flertal af stortingsmedlemmer har stemt for, at der skal forhandles på grundlag af Rom-traktaten. Men for mig at se, kræver tilslutning til fællesmarkedet, at Norges grundlov ændres. Rom-traktaten er nemlig i første omgang lagt an på økonomisk sammensmeltning, men på længere sigt absolut anvendelig for en europæisk forbundsstat.

Det er ofte sagt, at fællesmarkedet skabtes af unge mennesker efter 2. verdenskrig, men sandheden er, at det var de gamle politikere, som gennemførte det. Europa-bevægelsen er for længst blevet klar over, at forbundsstaten ikke kan oprettes ved at gå den direkte vej, men den tager sig nu den nødvendige tid og går bagvejen ved at oprette de økonomiske forudsætninger. Vi skal kort sagt listes ind i forbundsstaten ad bagdøren.

Man har i Norge længe mærket, at Stortinget er på vej ind i fællesmarkedet, medens det norske folk går i den modsatte retning. Folket ønsker, at udgangspunktet skal tages i det samarbejde, der er i gang i EFTA ud fra frihandelsprincippet. Løsningen ligger i en videre udvikling af dette princip. Men dette samarbejde må udvides fra blot at omfatte økonomiske forhold til også at omfatte kulturspørgsmål.

Sverige og Schweiz er neutrale stater, men medlemmer af EFTA, Østrig er grænseland til Østeuropa, men medlem af EFTA, og Finland er associeret medlem. Rom-traktaten bør efter min mening afskaffes og EFTA udvides. De seks fællesmarkedslande burde gå ind i EFTA, og derefter burde man forsøge at få landene i Østeuropa med også, således at staterne i hele Europa kunne danne et forbund for fri handel og fri kultur.

Universitetslektor G. Thorlund Jepsen, Århus, talte derefter om emnet: Fællesmarkedsproblemet – økonomi eller politik?

Der vil intet tab være forbundet med at stå uden for fællesmarkedet. Det drejer sig her om politik, og det, vi må tage stilling til, er opløsning af Danmark som selvstændig nation til fordel for et forenet Europa, sagde Thorlund Jepsen. – Jeg vil foretrække, at England går ind i fællesmarkedet og udvander det noget, medens vi holder os uden for. Men jeg tror, at en folkeafstemning vil bringe os ind i det, for venstre, konservative, radikale og socialdemokrater vil tale for det i fjernsynet, mens SF, VS og kommunisterne vil tale

imod. Det er sørgeligt, men vore politikere ved bogstaveligt talt ikke, hvad det drejer sig om. Nogle tror, det er et frihandelsområde, vi er på vej ind i.

Det er ikke økonomiske, men politiske forhold, der får vore politikere til at gå ind for fællesmarkedet. Dette underbyggede han ved at påpege, at det ikke er de store lande med de store markedsdannelser, der har haft den største nationalindkomst pr. indbygger, men netop de mindre samfund, som f. eks. Danmark. I den sammenligning kan fællesmærkedet slet ikke kaldes særlig dynamisk.

Om Englands tilslutning sagde Thorlund Jepsen, at det vil være i modstrid med den traditionelle engelske politik. En sammensvejsning af Europa vil svække Englands position, og Englands ansøgning må ses ud fra dette perspektiv. England er nok villig til at betale en vis pris for at slå samarbejdet mellem Tyskland og Frankrig lidt i stykker, for det er skadeligt for England, men om man vil skønne, at prisen er rimelig, hvis det kræver indtræden, får tiden vise.

De danske politikere føler, at hvis Danmark ikke træder ind, vil det være det samme som en neutralitetserklæring. Man taler om økonomien, men det er blot camouflage for politik. Jeg er enig i, at der vil komme en vis indskrænkning af vor landbrugseksport på længere sigt. Men hvor stor vil tabet være – udover, at vi taber en fuldstændig urentabel smørekseport til England. Det helt afgørende også i denne forbindelse er, at vi ikke aner, hvad der sker, uanset om England indtræder eller ej.

Fællesmarkedets landbrugspolitik er ikke fri konkurrence. Vi får ikke den ventede fordel, fordi vore landmænd er mere effektive. De kommer blot ind under fællesmarkedets abnorme beskyttelsessystem, og det bliver næppe de danske landmænd, der får gevinsten. Måske kan vi få fællesmarkedet til at tvinge englænderne til at betale dobbelt så meget for vores smør, og derefter med dette beløb være med til at finansiere destruktions af den overskydende produktion. Fællesmarkedet har tidligere måttet omdanne smør til almindelig smøreolie.

Om industrien sagde Thorlund Jepsen: 70 procent af vor industrieksport går ikke til fællesmarkedet, og at holde sig uden for det industrielt vil sige at holde sig uden for bureaukratiet. – Vi kan heller ikke i fællesmarkedet føre en selvstændig rentepolitik eller skattepolitik eller have forskellige aktieselskabsskatter. Vi afskærer os kort sagt fra at spille på vort økonomiske, politiske instrument. Fællesmarkedet nærmer sig i dag en situation, som den Amerika

løb ind i i 1930'erne. De enkelte lande går med til fri etableringsret, fri kapitalbevægelse over grænserne og fri bosætningsret overalt. Men samtidig nægter man at være med til en central styring af disse ting. Vil vi ikke være med i sådan en krise, skal vi lade være med at gå ind. Med hensyn til landbrugsjorden kan man ikke lade sig berolige med, at udlændinge skal arbejde i Danmark i mindst 2 år for at få lov til at købe landbrugsjord. Det fremgår nemlig klart, at det blot er tænkt som en overgangsordning fra fællesmarkedets side.

Endelig gjorde han opmærksom på, at en indtræden i fællesmarkedet er et så stort skridt, at det efter hans skøn må forudsætte en grundlovsændring.

Den sidste af de fem foredragsholdere var den radikale folketingsmand Jens Bilgrav Nielsen. Han var den eneste af de fem, der ville gå ind for dansk tilslutning, om end han også havde adskillige betænkkeligheder.

Bilgrav Nielsen sagde bl. a. om emnet: Norden contra Europa:

Det er vigtigt med en folkeafstemning i dette spørgsmål, lige så vigtigt som ved en grundlovsændring. Jeg beklager, at visse blade har antydnet, det er et ønske fra politikernes side for at skubbe ansvaret fra sig. Det er en hård beslutning for vælgerne at skulle træffe, men det eneste rimelige er, at det bliver dem, der træffer den endelige afgørelse.

Englands indtræden er en absolut betingelse for dansk tilslutning. Men er England med, anser jeg ikke Norden for noget konkret modstykke til fællesmarkedet. Den rolige udvikling i det nordiske samarbejde har tiltalt mange, den er gået frem, som behovet er opstået, men derfor kniber det også her med at få det mere langsigtede mål gennemført, nemlig at få en fast økonomisk-politisk ramme om samarbejdet.

Bag det sidste initiativ for at samle Norden lå en god del idealisme, men også en klar realpolitisk erkendelse af, at Norden samlet var stærkest. Og det, der allerede er bygget op, må ikke rives ned. Toldfriheden mellem de nordiske lande må ikke anfægtes ved eventuel dansk indtræden i fællesmarkedet.

Vi vil ikke af med vort parlamentariske system for en økonomisk gevinst. Det forhold, at fællesmarkedets afgørelser for en stor del ligger hos en kommission, må bekymre os. Planerne om at skabe et økonomisk fællesområde med fælles valuta-system og overstatslige tendenser skabte kraftigt røre i fællesmarkedslandene. Det kan ikke gennemføres. Heller ikke fra dansk side ønsker man at være med til

noget sådant. Det danske folketing vil selv kunne bestemme sine skatter og en række andre ting.

Til slut skal det anføres, at det er ca. et halvt år siden disse foredrag blev holdt. Foredragsholderne har derfor ikke haft mulighed for at vide, hvad sommeren og efteråret har bragt for dagen i forbindelse med fællesmarkedet. Men trods dette forhold forekommer det mig, at de fremførte synspunkter i stor udstrækning fremdeles er relevante.

Fra dagbogen

AF CHRISTEN CHRISTENSEN

Det er med lidt bange anelser, man går i gang med dette afsnit. Bliver det hele ikke let en gentagelse af sidste år og forrige år igen? – Faren er unægtelig til stede, selv om jeg bestræber mig på at glemme, hvad der er skrevet de to foregående år. Som et forsvar for disse sider kan det vel så til gengæld fremhæves, at tidligere elever og andre af højskolens venner formodentlig er interesserede i at vide, hvad der er sket i løbet af året. Sådant set har I måske næsten krav på at få det at vide. Skulle nogen ikke være interesseret, er det jo tilladt at springe over de sidste sider.

Efterhånden, som vi nærmede os julen sidste år kom den ene efter den anden af 3-måneders eleverne og sagde, at de gerne ville blive her i yderligere 3 måneder efter jul. Til sidst var der kun 3 tilbage, som måtte pakke kufferten. Vi tog det som et udtryk for, at man befandt sig godt her på stedet og følte, at man havde udbytte af at være her. Det var vi naturligvis glade for, men da vi samtidig havde optaget mange nye 3-måneders elever fra januar, var det nær ved at sprænge rammerne. Omkring midten af november måtte vi lukke for tilgangen, og alligevel blev holdet efter jul på 56. Det er nok lige i overkanten af skolens kapacitet, når der er tale om langtidselever.

Det skal naturligvis ikke betragtes som en beklagelse. Det daglige arbejde gik planmæssigt trods det store hold. Et par ting fra vinteren skal omtales:

I en emneuge blev begrebet trivsel endevendt. Omkring 500 mennesker i Ringkøbing blev interwiewede af eleverne, og da det indsamlede materiale blev behandlet, fremkom adskillige resultater, som nok chokerede nogle en smule. Pressen var vældigt interesseret i sagen, og da de objektive resultater blev fremlagt, snuppede forskellige blade hvad de fandt mest velegnet til overskrifter ifølge deres observans. Vi lærte, at statistisk materiale kan tolkes på flere måder. – Ud over dette kom de forskellige grupper i kontakt med masser af andre mennesker på forskellig vis, og slutresultatet blev en imponerende udstilling, der næsten fyldte hele skolen. Desuden blev udstillingen suppleret med små optrin bygget over gruppernes

oplevelser. – En emneuge rummer mange positive elementer, og erfaringerne fra denne første har givet os lyst til noget tilsvarende i år igen, blot med et andet område.

Et andet af vinterens indslag var udveksling med en tysk højskole. I en uge var ca. halvdelen af skolen her gæster på Loccum højskole vest for Hannover. En tilsvarende gruppe derfra aflagde et tilsvarende besøg hos os i samme uge. For de fleste blev det nok på sin vis en chokerende oplevelse. De fleste har passeret grænsen på turistrejser, og oftest er man vendt hjem i den tro, at der ikke er nogen nævneværdig forskel fra det ene land til det andet. (Et argument, der undertiden bruges i disse fællesmarkedstider). – Tysklandsturen gav et helt andet billede af tingene. Ikke sådan at forstå, at den ene part skulle være bedre end den anden, men derimod at vi er meget forskellige. De fleste forstod, at der er meget stor forskel på tysk og dansk mentalitet og livsopfattelse. Man kunne ønske, at vor tids talrige turistrejser ville bibringe deltagerne lidt af den samme oplevelse. Både for elever og lærere blev det et særdeles godt indslag, der viste, at mange af vore meninger kommer til at virke lidt hjemmestrikkede og nationalistiske, når de konfronteres med andre. Vi skylder Loccum højskole tak for udvekslingen. Den har givet os lyst til at forsøge med noget tilsvarende igen. – Et af vore største problemer var sprogvanskelighederne. Vi danske må nok erkende, at vi rent sprogligt i alt for høj grad er analfabeter, når vi kommer uden for vore egne grænser.

Løvrigt bød vinteren på en række forskellige foredragsholdere og andre gæster, som gav et indslag i det daglige. Civilingeniør Gunner Andresen, Harbøre fjernede adskillige illusioner og mere eller mindre romantiske forestillinger om den tredje verden. Overlæge Sven Heinild gjorde et godt forsøg på at aflive normalitetsbegrebet. Skoleinspektør H. Sidenius rokkede ved nogle af de traditionelle skoleopfattelser. Amtslæge Vagn Christensen gjorde det begribeligt, at institutionstilbedelsen ikke altid er af det gode. Og der var adskillige flere, som på den ene eller anden måde gav bidrag til en alsidig debat.

Vintermånederne var hurtigt borte, og atter var det afskedens grumme time, der stod for døren, for nogles vedkommende ledsaget af en slags galgenhumør, der hurtigt kunne slå over i gråd og tænders gnidsel.

Ret længe fik vi ikke tid at hulke, for samme dag som eleverne drog af sted, rykkede de første kursister ind. De kommende 6 må-

neder stod i de korte kursers tegn, og det er adskillige hundrede mennesker, vi har stiftet bekendtskab med i sommerens løb.

Rent skematisk har sommerplanen set således ud:

- 30/3 – 2/4: Pensionisternes landsorganisations møde.
- 2/4 – 4/4: Kongelig dansk Aeroklubs kursus.
- 16/4 – 17/4: Herningegnens lærerkreds.
- 17/4 – 18/4: Kursus for ungdomsskoleledere.
- 18/4 – 24/4: Dansk sygeplejeråds tillidsmandskursus.
- 24/4 – 25/4: Kongelig dansk Aeroklubs kursus.
- 25/4 – 1/5: Dansk sygeplejeråds tillidsmandskursus.
- 1/5 – 6/5: Kursus for FOF, Århus.
- 7/5 – 9/5: Danmark – Norden – Europa.
- 10/5 – 22/5: Kort højskolekursus I.
- 29/5 – 31/5: Pinseudstilling.
- 1/6 – 6/6: Kursus for FOF, Århus.
- 6/6 – 12/6: Kursus for torsdagsklubben, Nyborg.
- 14/6 – 26/6: Kort højskolekursus II.
- 28/6 – 10/7: Dansk Blindesamfunds kursus.
- 12/7 – 24/7: Kort højskolekursus III.
- 26/7 – 7/8: Kort højskolekursus IV.
- 9/8 – 21/8: Kort højskolekursus V.
- 21/8 – 22/8: Kursus for håndarbejds lærerinder.
- 22/8 – 23/8: Nordiske mesterskaber i modelflyvning.
- 23/8 – 4/9: Kort højskolekursus VI.
- 4/9 – 5/9: Elevmøde.
- 6/9 – 18/9: Kort højskolekursus VII.
- 25/9 – 26/9: De danske gymnastik- og ungdomsforeninger.

Så lang blev rækken. Desuden har vi måttet sige nej til mange foreninger og organisationer, som har ønsket at afholde møder, konferencer og kursus på stedet. Det har været umuligt at skaffe plads på kalenderen.

De korte højskolekurser har optaget en stor del af tiden. Sidste år kaldte vi disse kurser for pensionistkurser, i år har de fået navneforandring til »korte højskolekurser«. Det betyder ikke nogen væsentlig ændring af kursernes indhold, men årsagen er den, at vi har erfaret, at mange gerne ønsker en sammenblanding af forskellige aldersklasser. Det viser sig nemlig ofte, at den megen tale om generationskløft ofte er baseret på ukendskab til andre aldersklasser end ens egen. Vort ønske var derfor, at vi i nogen grad kunne

virke nedbrydende på denne kunstige »ghetto«mentalitet. Intet virker så tåbeligt, som at ville isolere mennesker bevidst i aldersklasser. Isolation er det ikke nødvendigt at opsøge, den indfinder sig i rigelig grad til mange, som gerne ville bryde den.

Vore erfaringer med navneforandringen er gode for de kurser, som var placeret i den egentlige sommerferieperiode. Her var der en nogenlunde passende blanding af mange årgange. Derfor vil den nye kursusplan komme til at omfatte 3 kursus midt på sommeren, som er beregnet for alle årgange fra 18 år og opefter. Desuden bliver der så en række kursus uden for denne periode i for- og eftersommeren, hvor vi fortrinsvis henvender os til mennesker fra 50 år og opefter, dog er der ingen aldersbegrænsning nedefter.

Atter i år har vi erfaret, at behovet er kolossalt for kurser af denne art. Samtlige 7 kurser var udsolgte omkring midten af april. Skønmæssigt har vi kun haft plads til ca. 40 % af de mennesker, som har ønsket at deltage. Allerede nu (1. nov.) foreligger der mange forespørgsler efter næste sommers program, så vi forventer stor invasion igen.

Der var mange »gamle« kendinge imellem fra tidligere års hold. Vore to veteraner, Carlsen, Mariager og Olsen, Roskilde, der begge har passeret de 91, mødte prompte for henholdsvis 4. og 3. gang. – Der var ingen tegn på alderdomssvækkelse, tværtimod de bliver friskere for hvert år. Mon de kommer igen i 72, eller er de snart blevet trætte af os? – Pladsen her tillader ikke en nærmere beskrivelse af de enkelte kursus. Det ville sprænge årbogens rammer. – Vi vil bare konstatere, at det er en kursusform, som vi på skolen er særdeles glade for. For lærerne er det en sund afveksling hele tiden at få problemerne ind fra alle sider. Ideen med oprettelse af specielle højskoler for særlige aldersklasser forekommer at være dårlig. Det kan aldrig være højskolens opgave at virke isolerende for bestemte grupper, formålet må i stedet være at søge skabt fællesskaber, der sprænger selvskabte, isolerende rammer.

For 3. år i træk holdt vi kunstudstilling i pinsen. – Ca. 30 vestjydske kunstnere udstillede mere end 150 værker, der viste, at der foregår meget i den vestjydske kunstverden. Forskellige særudstillinger satte kolorit på udstillingen. Kiss Lunn, Djursland udstillede en serie meget fine keramiske værker. Jonna Sejg havde etableret kontakt med Færøerne, så der i biblioteket kunne arrangeres en lille færøsk udstilling. Endelig deltog 400 skoleelever i den plakatkonkurrence, vi havde udskrevet, og som lød: Lav en plakat, der illu-

strerer Vestjylland. Præmieringen foregik dels ved publikumsafstemning og dels ved bedømmelse af 5 kunstnere. Pudsigt nok ramte førstepræmien for begge parter vedkommende den samme plakat. Det samme var også tilfældet sidste år. – Besøget til udstillingen var stort. Godt 1000 mennesker så den i løbet af de 3 åbningsdage. – I forbindelse med pinseudstillingen rettes en særlig tak til Jonna Sejg og hendes malerpiger. Uden deres ekspertise og praktiske hjælp ville det være os en umulighed at gennemføre et så omfattende arrangement.

Elevmødet blev atter i år en glædelig oplevelse. En meget stor procentdel af de to første vinterhold sluttede op i den første weekend i september. Vi tager det som et godt tegn, at gamle elever føler sig bundet til skolen og besøger den igen, når lejlighed gives.

Siden oktober har vi atter været igang med vinterskolen. Det nye hold har fra starten vist vældig energi og arbejdslyst. Atter kan vi notere en høj gennemsnitsalder på vinterholdet. Den er som sidste år ca. 24 år. Der spores en stigende tendens – om end den er svag endnu – til, at man i nogenlunde moden alder i nogle måneder bryder ud og tager på højskole. Vi tror, at denne tendens vil forstærkes i årene fremover, og vil betragte det som et glædeligt tidens tegn, at man bruger en sabbatsperiode på noget så »unyttigt« som et højskoleophold, selv om det hverken giver løn- eller pensionsmæssige fordele senere hen.

En måned før vinterskolens start havde vi tilmeldt 45 elever – det ideelle antal efter vor mening, når der er tale om langtidselever – og vi sagde derfor stop. Desværre måtte vi også i år notere et frafald, da meddelelsen om, at statstilskuddet ville blive nul for de pågældende, kom ud. Det er en meget beklagelig situation, idet det er en middelstandsgruppe, der rammes urimeligt hårdt. Forhåbentlig vil der inden længe ske en revision af de uheldige regler for tildeling af statsstøtte. I enkelte kommuner har man anlagt en praksis, der i nogen grad afbøder de uheldige virkninger af statstilskuddets fordeling. Som lysende eksempler kan nævnes Holstebro og Gladsaxe. Vi får håbe, at mange andre kommuner vil tage deres tilskudsregler op til revision. – Når det er et princip, at næsten al undervisning her i landet skal være gratis, virker det som en urimelighed, at elever, der ønsker et højskoleophold, skal afskæres fra det af økonomiske grunde. – For skolen er der ikke tale om nogen katastrofe. De få tomme pladser, som der blev fra oktober, er allerede fyldt op fra januar på nuværende tidspunkt.

Der kunne være grund til at fremdrage mange andre ting fra årets gang, men dette får være nok. Til slut ønsker vi kun at rette en tak til de mange mennesker, som vi i løbet af året har haft kontakt og samvær med. Den største tilfredsstillelse for en forholdsvis ny skole er at mærke, at der er stort behov for den. Det hårde pres, der har været med kurser og andre ting, har bevirket, at vi langt fra har fået besvaret alle de mange breve og hilsener, vi har modtaget i løbet af året. Vi har været glade for dem alle sammen, og må så sige tak ad denne vej.

Også en tak for godt samarbejde med skolens bestyrelse føler vi trang til at sige. Det bør nævnes, at den er blevet udvidet med 2 medlemmer i løbet af året. Efter en vedtægtsændring på den ordinære og en ekstraordinær generalforsamling er der blevet plads til 2 medlemmer fra skolens elevforening. Det anser vi for noget meget værdifuldt. Elevforeningens 2 første repræsentanter i bestyrelsen er Arne Kjeldsen, Holstebro, der er elevforeningens formand, og Karsten Frandsen, der for tiden er på landbrugsskole. Den øvrige bestyrelse er følgende: Gdr. Jens Kirk, Velling (formand), pastor Sejr Fink, Hover, Vejle (næstformand), gdr. Folke Nielsen, Bøveling, lærerinde Ingrid Thue Nielsen, Ringkøbing, amtsfuldmægtig J. Maag Busch, Velling, gdr. Niels Tylvad, Hanning og husmoder Ellen Nielsen, Velling.

Endelig skal der rettes en tak til skolens lærere og øvrige personale for godt samarbejde i løbet af året. I lærerkredsen er der ingen forandringer sket. Den består fremdeles af Ruth og H. Boye Jensen, Vagn Bindseil, Inger Schultz, Asta Medum, Dida Lau og Bodil og Christen Christensen. Inge Hager hjælper os som timelærer med fototeknik, og Benthe Bindseil afløser Dida Lau som formningslærer i en del af kursusperioden om sommeren. En af vore elever fra den første vinter, Gerda Madsen, er nu skolens sekretær.

Det nye år vil ikke bringe de store forandringer i skoleplanen. Når vinterholdet rejser ved udgangen af marts, bliver de næste 6 måneder belagt med en lang række korte kurser, og fra oktober starter vi igen på 3 og 6 måneders kursus, hvortil de første indmeldelser allerede er kommet.

Endelig skal vi lige minde om, at elevmødet i 1972 holdes i dagene 23. og 24. september.

